

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Ghid de utilizare a manualului

Dragul nostru elev,

Ne-am propus să scriem un manual care să te bucure, un prilej de călătorie pentru un an întreg prin tărâ-muri de literatură, cultură și comunicare, un ghid serios și un tovarăș prietenos de studiu, din care să înțelegi că e important și plăcut ceea ce înveți.

Citind, scriind, ascultând, vorbind, reflectând, împrietenindu-te cu alții, fiind curios, înțelegând, îți creezi punți între școală și viață, descoperi un rost al demersurilor tale, te bucuri să observi că devii nu doar mai performant, ci și mai bun, mai empatic, mai deschis către lume.

Ne dorim să îți asumi cu bucurie aventura cunoașterii care te va purta prin șase tărâ-muri-subiect de reflecție: *Rostul poveștilor, Fețele jocului, Ferestre către lume, Chipuri, Măști și învățăminte; Lumi de acuarelă; Călător prin-tre lumi.* Vom fi alături de tine pe tot parcursul învățării, îmbrățișându-te cu povești, cu provocări, jocuri și proiecte.

Cu drag, autoarele

Structura unității de învățare

Lectură ● texte de bază, literare și nonliterare, texte secundare diverse, din scriitorii români sau străini

Redactare ● strategii, convenții și etape de redactare a diferitelor tipuri de texte

Interculturalitate ● întâlniri pasionante cu diversitatea culturală, cu valorile ro-mânești sau cu valori universale

Limbă română ● noțiuni de limbă, aspecte ținând de normă și de abatere, ca tu să te exprimi și să scrii corect

Comunicare orală ● momente de interacțiune, strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Recapitulare ● trecerea în revistă a achizițiilor dobândite în unitatea de învă-țare și utilizarea lor în contexte noi

Evaluare ● teste la final de unitate, dar și metode complementare (proiect, portofoliu, autoevaluare)

Structura lecției în șase pași

PREGĂTEȘTE-TE – Secvența de început, care valorifică diverse cunoștințe pe care se pot construi noile achiziții. În același timp, caută să stimuleze interesul față de tema abordată.

EXPLOREAZĂ – Rubrică dedicată învățării prin descoperire, vizând înțelegerea și discutarea textelor, familiarizarea cu tema.

REȚINE – Rubrică dedicată teoretizării, în care se vor fixa noțiunile esențiale sau în care se vor sintetiza ideile descoperite prin exercițiile din rubrica EXPLOREAZĂ. (Atunci când se actualizează cunoștințe din clasa a V-a, această etichetă va deveni **AMINTEȘTE-ȚI!**)

APLICĂ – Rubrică destinată exersării și transferului noilor cunoștințe în contexte variate.

INTERPRETEAZĂ – Secvență prin care, în lecțiile din domeniul lecturii, veți reflecta asupra semnificațiilor textului.

MERGI MAI DEPARTE – Secvență care oferă deschiderile necesare dinspre lecție spre realitate ori generează abordări interdisciplinare, creative, conexiuni cu propria experiență.

Confort vizual

O paletă cromatică și antete colorate diferit pentru fiecare domeniu de învățare, pentru un plus de eficiență la răsfoire și navigare:

Magicienii de serviciu

Indicatoarele nivelului de dificultate a exercițiilor

Apar în cazul exercițiilor care au două trepte de dificultate pentru a-ți semnala nivelul mediu, uzual de lucru

Apar alături de exercițiile sau de sarcinile de lucru reprezentând un nivel mai ridicat de dificultate, respectiv o provocare în parcursul de învățare

Semnalizările pentru activitățile multimedia interactive de învățare din manual (AMII)

AMII statice (diapozitive, imagini, hărți, infografice etc.)

AMII animate (înregistrări audiovideo, clipuri și filmulețe didactice)

AMII interactive (jocuri didactice, exerciții interactive și aplicații pe care le vei rezolva. Ai nevoie de ecran interactiv (telefon inteligent sau tabletă) sau de tablă interactivă, respectiv calculator cu mouse și tastatură

O pagină ce deschide fiecare unitate, un ghid prietenos pentru tine

Lectură • Textul narativ literar în proză. Momentele subiectului. Dialogul în textul literar
Redactare • Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă
Interculturalitate • Obiceiuri și tradiții românești și ale altor comunități etnice
Limbă română • Verbul
Comunicare orală • Ascultare activă
Recapitulare • Evaluare

U2 Fețele jocului

Dragul nostru elev,
În această unitate,
n-am vrea să îți
întorci fața (să nu
mai vrei să stai) de la
jocuri și joacă, ci
dimpotrivă, să intri în
joc (să participi), alături
de noi, pentru că, știm
bine, de aici izvorăsc
învățarea și înțelegerea.

O spunem verde față
(deschis, direct): ai
să faci față (să nu
te descurci), fără
îndoială, călătoriei
de învățare printre cele cinci
domenii de cunoaștere
(lectură, redactare,
interculturalitate, limbă română,
comunicare orală), pentru a descoperi
împreună că fața lumii nu e decât o
redătură ale cărei jocuri le poartă prinope
(ale cărei intenții le poți surprinde).
O joacă de copii (simplu), nu-i așa??

Un inventar al conținuturilor unității, un sprijin atunci când dorești să recapitulezi

Un gând pentru tine, o scrisoare călăuzitoare, menită să te facă să reflectezi asupra titlului, a temei, a conținuturilor unității

Un pretext de reflecție vizuală, care te conduce spre tema unității de învățare

Cuprins

Unități de învățare	Lectură	Redactare	Interculturalitate
Recapitulare inițială / 8			
Unitatea 1 Rostul poveștilor 	Textul narativ literar în proză / 12 Acțiunea / 16 Spațiul și timpul / 18 Personajele. Naratiunea la persoana a III-a și la persoana I / 19 Semnificațiile textului / 20 Text de bază: <i>Bunica</i> , Barbu Delavrancea / 13 Text secundar: <i>Ultima poveste</i> , Radu Tudoran / 22 • Competențe: 2.1, 2.3, 2.4, 2.5	Redactarea textului narativ. / 26 • Competențe: 3.2, 3.3	Elemente comune în cultura proprie și în cultura altor popoare / 28 • Competența: 5.2
Recapitulare ● Evaluare / 42-46			
Unitatea 2 Fețele jocului 	Textul narativ literar în proză / 48 Momentele subiectului / 53 Dialogul în textul literar / 54 Semnificațiile textului / 56 Text de bază: <i>Prizonier la 12 ani</i> , Simona Antonescu / 49 Text secundar: <i>La Medeleni</i> , Ionel Teodoreanu / 58 • Competențe: 2.1, 2.3, 2.4, 2.5	Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă / 61 • Competența: 3.1	Obiceiuri și tradiții românești și ale altor comunități etnice / 63 • Competența: 5.1
Recapitulare ● Evaluare / 84-86			
Unitatea 3 Ferestre către lume 	Textul narativ literar / 88 Spațiul și timpul / 92 Acțiunea. Rezumatul / 94 Personajele / 96 Semnificațiile textului / 98 Text de bază: <i>Moara de Frig</i> , Dan Coman / 89 Text secundar: <i>Omul de zăpadă</i> , Cezar Petrescu / 100 • Competențe: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5	Rezumatul scris / 103 Textele continue și discontinue. Organizarea textului. Inserarea elementelor grafice / 105 • Competențe: 3.1, 3.2, 3.4	Proiect de grup: larna în comunitățile de pe teritoriul României / 107 • Competența: 5.1
Recapitulare ● Evaluare / 127-130			
Unitatea 4 Chipuri, măști, învățăminte 	Textul narativ literar în versuri / 131 Spațiul, timpul, acțiunea / 134 Structura textului narativ în versuri. Versificația / 136 Instanțele comunicării narative / 142 Personajele. Enumerația / 137 Semnificațiile textului / 139 Text de bază: <i>Vulturul și albina</i> , Alecu Donici / 133 Text secundar: <i>Lupul, țapul și varza</i> , Anton Pann / 141 • Competențe: 2.1, 2.3, 2.4, 2.5	Stilul în redactare. Proprietatea termenilor, adecvare situațională, originalitate / 144 • Competența: 3.3	Vorbe de duh. Proverbele / 146 Valori etice în legendele popoarelor. Legenda albinei / 148 • Competențe: 5.1, 5.2
Recapitulare ● Evaluare / 160-162			
Unitatea 5 Lumi de acuarul 	Textul descriptiv în versuri / 164 Interpretarea limbajului figurat. Epitetul / 168 Text de bază: <i>Sfârșitul iernii</i> , Vasile Alecsandri / 165 Text secundar: <i>Primăvara</i> , Magda Isanos / 171 Textul nonliterar / 173 Text de bază: <i>Vânturile din România</i> / 173 • Competențe: 2.1, 2.3, 2.4, 2.5.	Tipare textuale. Textul explicativ / 175 Tipare textuale. Structurarea ideilor în redactare. Prezentarea unui proces ca succesiune de etape / 177 • Competențe: 3.1, 3.3	Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni. Proiect de grup: Obiceiuri românești de primăvară / 179 • Competențe: 5.2
Recapitulare ● Evaluare / 188-190			
Unitatea 6 Călător printre lumi 	Textul descriptiv literar în proză. Descrierea unui peisaj. / 192 Descrierea de tip portret / 194 Text de bază 1: <i>Școala solomonarilor</i> , Moni Stănilă / 192 Textul argumentativ / 198 Text de bază 2: <i>Rolul cărților</i> , Matthew K. Cross / 198 Textul multimodal / 200 • Competențe: 2.1, 2.3, 2.4, 2.5.	Textul descriptiv / 202 Jurnalul. Scrisoarea. Blogul. E-mailul / 203 • Competențe: 3.1, 3.3, 3.4	Călător prin lumi. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Portofoliu individual: <i>Colecția mea de zmei</i> / 205 • Competențe: 5.1, 5.2
Recapitulare ● Evaluare / 219-221			
Lecturile clasei a VI-a / 222			

Limbă română	Comunicare orală	
<p>Cuvântul. Vocabularul. Sensurile cuvântului. Sinonime. Antonime. Omonime. Cuvintele polisemantice. Diftong, triftong, hiat. Despărțirea în silabe / 31</p> <p>• Competențe: 4.2, 4.3, 4.4</p>	<p>Contextul de comunicare / 41</p> <p>• Competențe: 1.3, 1.4</p>	<p>1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral</p> <p>1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narative, monologate și dialogate</p> <p>1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate</p> <p>1.3. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediată</p> <p>1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite</p>
<p>Verbul. Modul conjunctiv. Modul condițional-optativ; Predicatul nominal. Verbul copulativ <i>a fi</i>. Acordul numelui predicativ. Subiectul. Subiectul neexprimat. Posibilități combinatorii ale verbului. Complementul. Prepoziția. Complementul direct. Complementul prepozițional. Complementul indirect. Circumstanțialele / 66</p> <p>• Competențe: 4.1, 4.4, 4.5</p>	<p>Ascultarea activă / 83</p> <p>• Competențe: 1.1, 1.4</p>	<p>2. Receptarea textului scris de diverse tipuri</p> <p>2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale</p> <p>2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate</p> <p>2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse</p> <p>2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite</p> <p>2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite</p>
<p>Substantivul. Substantive colective. Substantive defective; Cazul nominativ. Cazul acuzativ. Cazul genitiv. Articolul genitival. Cazul dativ. Cazul vocativ. Posibilități combinatorii ale substantivului / 110</p> <p>• Competențe: 4.1, 4.4, 4.5</p>	<p>Dicția / 126</p> <p>• Competențe: 1.2, 1.3</p>	<p>3. Redactarea textului scris de diverse tipuri</p> <p>3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate</p> <p>3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele</p> <p>3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare</p> <p>3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii</p>
<p>Pronumele personal. Posibilități combinatorii ale pronumelui. Pronumele reflexiv / 150</p> <p>• Competențe: 4.1, 4.4, 4.5</p>	<p>Strategii de concepere și înțelegere a textului oral. Rezumarea / 158</p> <p>• Competențe: 1.1, 1.2</p>	<p>4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise</p> <p>4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative</p> <p>4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative</p> <p>4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare</p> <p>4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă</p> <p>4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții</p>
<p>Adjectivul. Gradele de comparație. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 181</p> <p>• Competențe: 4.1, 4.4, 4.5.</p>	<p>Atitudini comunicative. Inteligența emoțională / 187</p> <p>• Competențe: 1.2, 1.3</p>	<p>5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional</p> <p>5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României</p> <p>5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare</p>
<p>Adverbul. Gradele de comparație. Funcții sintactice / 208 Limba vorbită. Limba scrisă / 213 Sintaxa propoziției (recapitulare) / 215</p> <p>• Competențe: 1.2, 4.1, 4.4, 4.5.</p>	<p>Acte de limbaj. Formă, intenție, efect / 218</p> <p>• Competențe: 1.1, 1.2, 1.3</p>	

- Citește fragmentul de mai jos, selectat din **Mătușa lui Nin** de Marin Tarangul, și rezolvă sarcinile de lucru:

Numai Picuț rămăsese – ceilalți copii plecaseră din clasă, întrucât ziua de școală se sfârșise.

Picuț s-a dus la tablă; a luat creta și din câteva linii, un rotogol și două punctișoare, a făcut cel mai simplu și mai simpatic băiețel din câți fuseseră desenați vreodată.

De fapt, Picuț l-a ținut minte după ce-l desenaseră firele de ploaie pe un geam și-acum, în prima zi cu soare, l-a desenat pe tablă singur.

L-a privit puțin mirat. Era foarte mulțumit. L-a mai privit o dată și a zbughit-o la el în bancă. Acolo s-a ascuns bine dedesubt, să nu fie văzut. Și era bine ascuns! Oricine s-ar fi uitat de la tablă n-ar fi văzut pe nimeni în clasă.

Încetișor, prin fereastra clasei, a intrat o rază de soare. Și s-a întâmplat tocmai ceea ce aștepta Picuț. Când raza de soare, cea plimbăreață, a atins în fugă piciorușul băiețelului de pe tablă, acesta a tresărit, parcă trezit din somn.

După ce s-a uitat cu băgare de seamă în dreapta și în stânga, mișcându-și cele două punctișoare care erau ochii lui, a zis cu o voce mititică și înțeleaptă:

— Eu sunt Nin, dar de ce sunt singur? N-am niciun chef să fiu singur într-o clasă așa de mare!

A pus un picior înainte, apoi altul, ca și cum ar fi încercat tabla ca pe o gheață. A văzut că se poate merge foarte bine. Atunci, cu pașii lui mici, a pornit în josul tablei. Fiecare pas al lui se auzea ca o piculitură, așa cum face un ac îndrăzneț care înțeapă o hârtie. Probabil că Nin avea placheuri noi!

Dar Nin era cam neatent. Nu s-a uitat bine pe unde calcă și era cât pe ce să se împiedice de cârpa de șters tabla. Și, cum era amabil din fire, și-a cerut scuze imediat:

— Vai doamnă, vă rog să mă iertați!

Cârpa i-a răspuns cu un pleoscăit umed:

— Ce să te iert? Eu nu te iert, eu te șterg! Tocmai dormeam. M-ai trezit din somn! Las' că-ți arăt eu!

Și cleop! cârpa a sărit brusc pe locul unde stătea Nin. Dacă Nin n-ar fi fost iute, să se strecoare la timp într-o parte, cârpa l-ar fi șters; chiar dacă nu de tot, măcar ceva, ceva din el.

A vrut cârpa să mai cleopăie o dată, dar s-a răzgândit:

— Ai noroc că sunt somnoroasă! Atâta a mai zis cu

vocea ei cleoampă¹ și s-a întins ca o plăcintă jos, pe marginea tablei.

Nin a tras o spaimă bună. Simțise că i se face trupul găurele, iar dacă ar fi avut și păr pe căpușorul lui neatent s-ar fi zburliat de frică.

Dar toate trec, așa că a trecut și spaima lui Nin, care a pornit-o vesel spre celălalt colț; aici creta stătea ca o garderobieră; ca o garderobieră care așteaptă să împartă hainele atârinate în cuiere. Creta avea o voce destul de plăcută, cu totul alta decât vocea cârpei. Când o auzeai vorbind, credeai că se fâstâcește. Dar așa vorbea ea de mică, adică de când a fost creată cu vârful netocit.

— Bine ai venit la mătușa ta!

— Cu mine vorbiți? a întrebat-o Nin, oprindu-se mirat în loc.

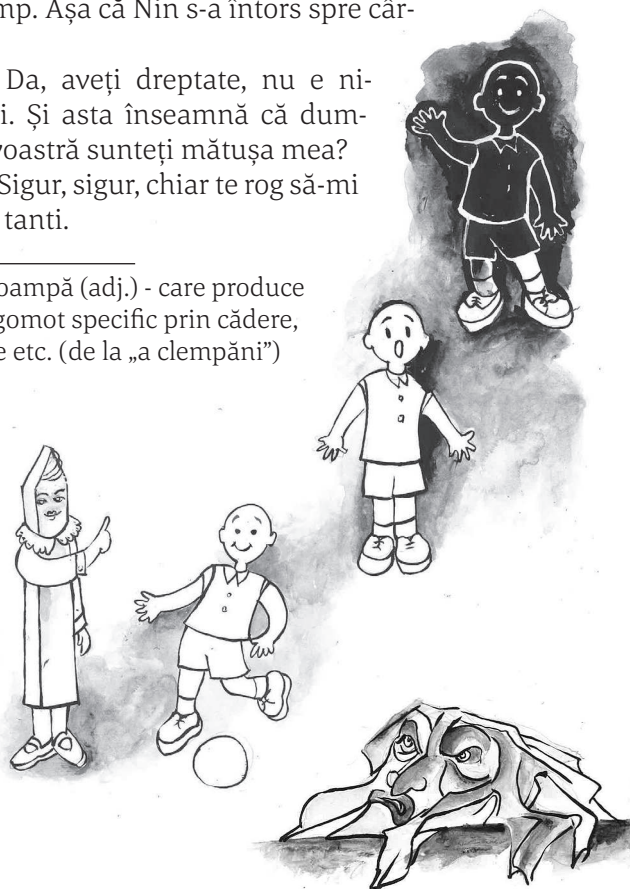
— Sigur că da! Mai vezi pe cineva pe-aici?

Nin s-a uitat împrejur pe tablă, apoi prin clasă și i s-a părut că vede ceva. Erau ochii lui Picuț care licăreau. Dar Picuț și-a dat repede seama și a închis ochii la timp. Așa că Nin s-a întors spre cârpa:

— Da, aveți dreptate, nu e nimeni. Și asta înseamnă că dumneavoastră sunteți mătușa mea?

— Sigur, sigur, chiar te rog să-mi spui tanti.

¹ cleoampă (adj.) - care produce un zgomot specific prin cădere, lovire etc. (de la „a clempani”)

— Bine, tanti! Îmi pare foarte bine că am o mătușă pe-aici, că prea eram singur. (...)

— Hai să-ți desenez o minge, să ai cu ce să te joci, atunci.

— Asta da, tanti! O minge vreau!

Odată s-a rotit pe tablă mătușa lui Nin, că a și apărut o minge. Cum a văzut-o, Nin a luat-o sub braț și a pornit cu ea la goană pe întinsul tablei. Abia a mai apucat creta să-i strige din urmă, cu vocea ei fâstăcită:

— Ai grijă, Nin! Să te ferești de cleoampa aia de cârpă!

— Nu-mi pasă de cârpa-cleoampa! i-a strigat Nin, râzând.

Dar cleoampa tocmai se trezise în colțul ei de tablă și a auzit tot.

„Aha, m-au făcut cleoampă! Las' că îi învăț eu minte!“
Și a început cârpa să se târască ușor, în susul tablei,

unde Nin se rostogolea nestingherit după minge. Încă un șut și mingea a ajuns aproape de cârpă. Atât i-a trebuit cleoampei. A întins repede unul din colțurile ei prăpădite și a șters o bucățică din minge. Mingea s-a dezumflat pe loc, ca un burduf spart.

— Să știi, Ninule, că ai să ajungi departe! Păcat că eu n-am să mai fiu să te văd... Noi cretele avem viață scurtă!... și mătușa lui Nin începu să sughită și apoi se puse de-a binelea pe plâns.

— Stai, mătușă, oprește-te! Stai! și Nin sări repede lângă ea. Tu nu știi, tanti dragă, că o cretă n-are voie să plângă? Nu că n-ar fi frumos, nu din pricina asta! E vorba de sănătatea matală. Tot ce e ud nu face bine la crete.

— Eh, că bine zici, se opri mătușa ca arsă din plâns. Mereu uit, nu știi ce am! Acolo a început să fiarbă de mânie. Simțea că toată apa strânsă în ea dă în clocot. Fierbea de-a binelea!

I. Lectură. Comunicare. Redactare

1. Ce impresii ți-a produs lectura textului? Scrie două-trei enunțuri în care să arăți ce sentimente ți-au trezit personajele Picuț și Nin.

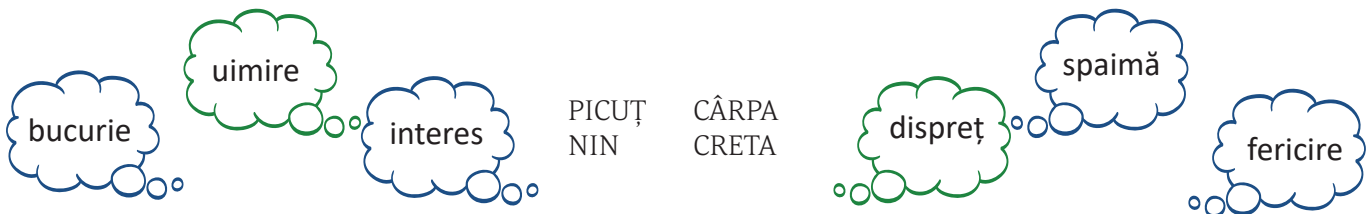
★ ★ ★ 2. Arată ce semnificație poate avea numele lui Picuț.

★ ★ ★ 3. Identifică locul în care prinde viață personajul. Selectează secvențe care conturează spațiul și timpul în care este surprins personajul.

4. Transcrie replicile de dialog în care se formulează și se acceptă sau se refuză o scuză.

5. Motivează folosirea personificării în textul dat.

6. Asociază emoțiile identificate în comportamentul personajelor cu numele acestora și motivează-ți opțiunea:

7. Scrie o idee principală și o idee secundară din textul dat.

★ ★ ★ 8. Scrie un text de 3-5 rânduri în care să faci o predicție despre urmarea acțiunii.

★ ★ ★ Scrie o compunere de 8-10 rânduri în care să continui acțiunea fragmentului.

II. Elemente de construcție a comunicării

1. Ordonează cuvintele după criteriul alfabetic: *picioruș, plăcintă, punctișoare, pleoscăit, păr, placheuri, plăcută.*
2. Transcrie secvența următoare și subliniază, apoi, toate vocalele: „raza de soare, cea plimbăreață, a atins în fugă piciorușul băiețelului”.
3. Numărul de litere este egal cu numărul de sunete în seria:

- a) cleoampa, cineva
- b) colțul, zbughit

- c) geam, nestingherit
- d) vocea, cârpă

☆☆☆ Sunetul *i* este vocală în toate cuvintele din seria:

- a) picior, punctișor
- b) mici, ceilalți

- c) zbughi, fiecare
- d) împiedice, noi

4. Selectează din text două cuvinte din câmpul lexical al școlii.
5. Transcrie enunțul „Și cleop! cârpa a sărit brusc pe locul unde stătea Nin”, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele potrivite pentru sensul din text.
6. În enunțul: „Odată s-a rotit pe tablă mătușa lui Nin, că a și apărut o minge” există:
  - a) două substantive articulate hotărât, un substantiv articulat nehotărât, un substantiv nearticulat
  - b) două substantive articulate hotărât, două substantive articulate nehotărât
  - c) un substantiv articulat hotărât, un substantiv articulat nehotărât, două substantive nearticulate
  - d) un substantiv articulat hotărât, două substantive articulate nehotărât, un substantiv nearticulat

7. Scrie în caiet litera care identifică afirmațiile de mai jos și notează în dreptul fiecăreia valoarea de adevăr.

ADEVĂRAT FALS

a) Verbul la perfect compus <i>s-a rotit</i> este format cu auxiliarul <i>a avea</i> .	A	F
b) Cuvintele <i>dumneavoastră</i> și <i>tanti</i> sunt pronume de politețe.	A	F
c) Propoziția <i>Ai grijă, Nin!</i> este o propoziție interogativă.	A	F
d) În secvența <i>a luat creta și din câteva linii, un rotogol și două punctișoare a făcut cel mai simplu și mai simpatic băiețel</i> , există două numere cardinale.	A	F
e) În secvența <i>prima zi cu soare</i> , cuvântul indicat este numeral ordinal.	A	F
f) Substantivul din secvența <i>a pornit-o vesel spre celălalt colț</i> este nearticulat.	A	F
g) Gradul de comparație al adjectivului <i>cel mai simplu</i> este comparativul de superioritate.	A	F
h) Structura <i>pașii lui mici</i> este un grup nominal.	A	F

8. Scrie în caiet lista de verbe de mai jos și notează în dreptul fiecăreia litera corespunzătoare timpului și persoanei indicate în a doua coloană:

_____ rămăse	a) prezent, persoana a III-a
_____ înțeapă	b) imperfect, persoana a III-a
_____ s-a răzgândit	c) mai-mult-ca-perfect, persoana a III-a, plural
_____ auzeai	d) mai-mult-ca-perfect, persoana a III-a, singular
_____ aștepta	e) imperfect, persoana a II-a
_____ fuseseră	f) perfect compus, persoana a III-a, singular.

Lectură • Textul narativ literar în proză. Acțiunea (actualizare). Personajele (actualizare).
Narațiunea la persoana a III-a și la persoana I

Redactare • Redactarea textului narativ

Interculturalitate • Elemente comune în cultura proprie și în cultura altor popoare

Limbă română • Cuvântul. Vocabularul. Sensurile cuvântului. Sinonime. Antonime. Omonime.
Cuvintele polisemantice. Diftong, triftong, hiat. Despărțirea în silabe

Comunicare orală • Contextul de comunicare

Recapitulare • **Evaluare**

U1 Rostul poveștilor

Dragul nostru elev,

Te invităm să faci cunoștință cu un vechi cuvânt, „rost”. Provine din limba latină; însemna cândva „gură”, „vorbire”, dar a călătorit mult în timp, adunând sensuri și înrudiri. Fără a avea pretenția că le putem ști pe toate, „pe de rost” (din memorie), „am făcut rost” (am obținut) de un dicționar care ne ajută, fără „a ne lua la rost” (a mustra). Dicționarele explicative precizează că „rost” înseamnă azi „sens”, „înțeles”, „tâlc”, „scop”, „justificare”, „menire”, „motivare” și că e înrudit cu „rostire” (pronunțare) și „rostuire” (așezare, ordonare etc.).

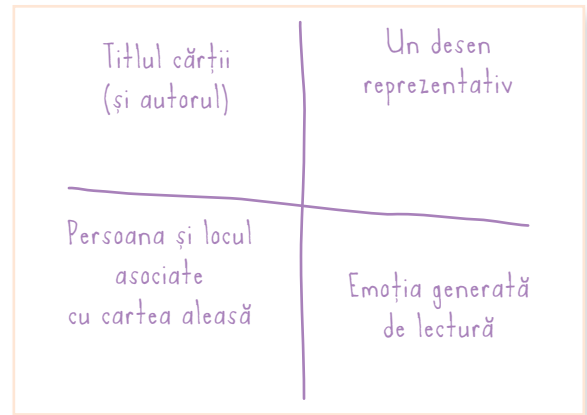
Pentru că „are rost” (merită) să te străduiești „să-ți faci un rost” în viață, te invităm, pe parcursul acestei unități, să călătorești prin cinci domenii fascinante (lectură, interculturalitate, redactare, comunicare orală, limbă română), pentru a descoperi împreună câteva dintre rosturile (valorile, importanța) poveștilor.

Textul narativ literar în proză

►►► PREGĂTEȘTE-TE

1. Notează, în caiet, titlul uneia dintre primele cărți pe care ai citit-o sau care ți-a fost citită.
2. Prezintă cartea pe care ai menționat-o la exercițiul 1, folosind un bilet colorat, împărțit în patru cadrane, ca în imaginea alăturată:
  - a. Numește titlul cărții. Precizează și autorul, dacă ți-l amintești.
  - b. Desenează un aspect important pe care l-ai reținut despre carte.
  - c. Numește persoana și locul pe care le asociezi cu această lectură.
  - d. Scrie un cuvânt care numește emoția generată de lectura la care te referi.
3. Prezintă, în fața colegilor, ceea ce ai scris despre carte. Colecționați apoi bilețelele clasei într-un borcan cu eticheta „Prima mea carte“.
4. În această unitate, vom utiliza câteva noțiuni importante pentru înțelegerea și analiza unui text, pe care le-ai învățat în clasa a V-a. Asociază etichetele din stânga cu definiția din dreapta; rescrie aceste asocieri în caietul de notițe.

Narațiune

Ființă umană, animal sau obiect însuflețit, imaginat de autor, care participă la acțiunea dintr-un text narativ literar

Dialog

Persoană reală care construiește lumea imaginată dintr-un text

Autor

Cel care relatează întâmplările dintr-un text narativ, folosind, de regulă, persoana a III-a sau persoana I

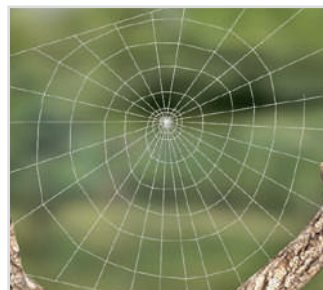
Narator

Text care prezintă întâmplări imaginare, într-o ordine logică și temporală

Personaj

Comunicare verbală între două sau mai multe personaje

5. Amintește-ți că expresia *firul poveștii* se referă la derularea neîntreruptă a unei acțiuni și că, adeseori, textul literar este asemenea unui labirint în care pătrunde cititorul. Asociază textul narativ literar cu una dintre imaginile de mai jos și explică alegerea ta.

➤ Text de bază

Bunica

de Barbu Delavrancea

O văz¹, ca prin vis. O văz limpede, așa cum era. Naltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos.

Cum deschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binișor mâna în sân și-mi zicea:

— Ghici...

— Alune!

— Nu.

— Stafide!

— Nu.

— Năut!

— Nu.

— Turtă-dulce!

— Nu.

Până nu ghiceam, nu scotea mâna din sân.

Și totdeauna sânul ei era plin.

Îi sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus și mă săruta pe frunte.

Ne duceam la umbra dudului din fundul grădinii.

Ea își înfigea furca cu caierul² de in în brâu și începea să tragă și să răsucescă un fir lung și subțire. Eu mă culcam pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfârâia pe la urechi. Mă uitam la cer, printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutura o ploaie albastră.

— Ei, ce mai vrei? îmi zicea bunica.

Surâsul ei mă gădila în creștetul capului.

— Să spui...

Și niciodată nu isprăvea basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genele mi se prindeau și adormeam; uneori tresăream și-o întrebam câte ceva; ea începea să spună, și eu visam înainte.

— A fost odată un împărat mare, mare...

— Cât de mare?

— Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca ochii din cap. Dar copii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

— Bunico, e rău să nu ai copii?

— Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

— Bunico, dar eu n-am copii și nu-mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cărlionțat în două și mă săruta în creștetul capului.

Câte-o frunză se desprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii după ea și ziceam:

— Spune, bunico, spune.

— Și așa, îi părea grozav de rău că nu avea copii. Și... nu mai putea de părere de rău că nu are copii... Într-o zi veni la el un moș bătrân, bătrân, că-și târa barba pe jos de bătrân și de cocoșat ce era. Și era mic, mic de tot...

— Cât era de mic?

— Poate să fi fost, așa, cam ca tine.

¹ văz (v. ind. prez., pers. I sg.) – văd

² caier (s.n.) – mănunchi de lână, de in, de cânepă sau de borangic, care se pune pe furcă (suport de lemn) pentru a fi tors manual

— Va să zică, nu era mic, mic de tot...

— Era mic, da' nu așa mic de tot. Și cum veni îi zise: «Măria-ta, ai doi meri în grădină, unul lângă altul, că nu știi care sunt ramurile unuia și care sunt ale altuia; și când înfloresc nu știi care sunt florile unuia și care sunt ale altuia; și ăști doi meri înfrunzesc, înfloresc, se scutură și mere nu fac. Măria-ta, să știi că atunci când or lega rod³ ăști doi meri, împărăteasa o să rămână grea⁴ și o să nască un cocon⁵ cu totul și cu totul de aur»... Piticul se duse și împăratul alergă în grădină, și căută, căută peste tot locul, până dete peste ăi doi meri. Merii se scuturaseră de flori, că sub ei parcă ninsese, dar rod nu legaseră.

— De ce nu legau rod, bunico?

— Știi eu?... Dumnezeu știe...

Era așa de cald... așa de bine în poala bunicii... o adiere încetinică îmi răcorea fruntea... norii albi, alunecând pe cerul albastru, mă amețeau... închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgând repede și ușurel firul lung din caierul de in.

— Și se gândi împăratul ce să facă, ce să dreagă ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiau ca să-i ude mereu; și i-a udat mereu; alții ziceau să le dea mai mult soare; și împăratul a tăiat toți pomii de jur împrejur. Și merii înfloreau în fitece⁶ săptămână, și se scuturau, și rod nu legau. Într-o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână și zbârcită, ca mine de zbârcită, și mică, mică, ca tine de mică...

— Ca moșu de mică?

— Da, ca moșu...

— Atunci nu era mică de tot...

— Așa mică de tot nu era. Și zise împăratului: «Măria-ta, până n-oi mulge un ulcior de lapte de la Zâna Florilor, ce doarme dincolo de Valea Plângerii, într-o câmpie de mușețel, și n-oi uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzești, măria-ta, că îndată ce te-or simți florile, încep să se miște, să se bată, și multe se apleacă pe obrăjii ei, și ea se deșteaptă, că doarme mai ușor ca o pasăre; și vai de cel ce l-o vedea, că-l preface, după cum o apuca-o toanele, în buruiană pucioasă⁷ or în floare mirositoare, dar d-acolo nu se mai mișcă»...

³ a lega rod – a face fructe

⁴ grea (adj.) – (aici) însărcinată

⁵ cocon (s.m.) (învechit) – fiu, copil

⁶ fitece (popular) – ficare

⁷ pucios, -oasă (adj.) – urât mirositoare

Nicolae Grigorescu, *Bătrână din Brolle*

— Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei?

Tresăream.

— A, nu... știu unde ai rămas... la-a-a... Zâna Florilor... Auzisem prin vis.

Pleoapele-mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Și mă simțeam ușor, ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetișor...

Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfâr-sfâr pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din buruienile în care adormisem de atâtea ori.

— Și împăratul a încălecat pe calul cel mai bun...

— Cel mai bun... îngânam eu, de frică ca să nu mă fure somnul.

— ... și-a luat o desagă⁸ cu merinde și a plecaat...

— ... și-a plecaat...

— Și s-a dus, s-a dus, s-a dus...

— ... s-a dus, s-a dus...

— Până a dat de o pădure mare și întunecoasă...

— ... întunecoasă...

— ... de nu se vedea prin ea. Și acolo și-a legat calul d-un stejar bătrân, și-a pus desagile căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și... pasămite pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și... cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi...

Când m-am deșteptat, bunica isprăvisese caierul.

Dar basmul?

Cu capul în poala bunicii, niciodată n-am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus cari mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei.

⁸ desagă (s.f.) – traistă

Barbu Delavrancea (1858-1918) a fost un scriitor, orator, publicist și avocat român, membru al Academiei Române și primar al orașului București. Printre titlurile care l-au consacrat se numără nuvela *Hagi-Tudose* și drama *Apus de soare*. Numele său real este Barbu Ștefănescu. A ales pseudonimul literar Barbu Delavrancea, în semn de admirație pentru ținutul Vrancei, de care se simțea foarte atașat. Este tatăl pianistei și scriitoarei Cella Delavrancea, precum și al arhitectei Henrieta (Riri) Delavrancea, una dintre primele femei arhitect din România. Evocându-și copilăria, Barbu Delavrancea scrie despre sine, copilul care asculta poveștile spuse la gura sobei: „Pleoapele-mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Și mă simțeam ușor ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetișor ...”

▶▶▶ EXPLOREAZĂ

- După prima lectură, completează pe caiet un minijurnal, cu impresii, continuând enunțurile de mai jos:
 Cel mai mult mi-a plăcut ... Nu îmi este clar dacă ...
 Am fost surprins/ă de faptul că ... Textul mi-a amintit de ...
- Privește atent imaginile de mai jos. Alege-o pe cea care mai potrivită pentru textul citit. Motivează alegerea.

- Identifică, în text, cuvintele numerotate, apoi asociază-le cu sinonimele lor marcate prin litere:

1. uscățivă	5. ulcior	a. se trezește	g. hrană
2. alene	6. se deșteaptă	b. probabil, pesemne	h. boare, vânticel
3. (nu) isprăvea	7. merinde	c. încet, agale	i. slabă, costelivă
4. adiere	8. pasămite	d. vas	j. (nu) termina

- Identifică sensul din text al secvențelor de mai jos:

Exemplu: Secvența „buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos“ face referire la ridurile de pe fața bunicii, aflate între nas și buza de sus.

a) „mulgând repede și ușurel firul lung din caierul de in“	c) „fusul sfâr-sfâr pe la urechi, ca un bondar“
b) „or lega rod“	d) „ș-a pus desagile căpătâi“

- Joc.** Împărțiți clasa în trei echipe. Scrieți, pe câte un bilețel, numerele de la 1 la 12 și puneți bilețelele într-un bol. Pe rând, fiecare echipă va extrage câte un bilețel și va răspunde la întrebarea corespunzătoare numărului indicat, astfel:

Întrebarea 1: Care este gestul de afecțiune al nepotului față de bunică, atunci când se întâlnesc?

Întrebarea 2: Unde merg bunica și nepotul pentru a spune povești?

Întrebarea 3: Ce îi cere nepotul bunicii atunci când stau împreună?

Întrebarea 4: Ce face bunica în timp ce spune povești?

Întrebarea 5: Despre cine este povestea începută de bunica?

Întrebarea 6: Ce îl sfătuiește pe împăratul din poveste bătrânul cocoșat să facă pentru a avea copii?

Întrebarea 7: Ce încearcă împăratul să facă pentru ca merii să rodească?

Întrebarea 8: Care este îndemnul pe care i-l dă împăratului sfătuitoarea bătrână?

Întrebarea 9: Care este pedeapsa pe care o dă Zâna Florilor celor care ajung în câmpia de mușețel?

Întrebarea 10: Ce face împăratul după ce primește sfatul de la bătrânică?

Întrebarea 11: Unde ajunge împăratul pornit în căutarea Zânei Florilor?

Întrebarea 12: Din ce cauză nepotul nu află finalul poveștii spusă de bunică?

▶▶▶ APLICĂ

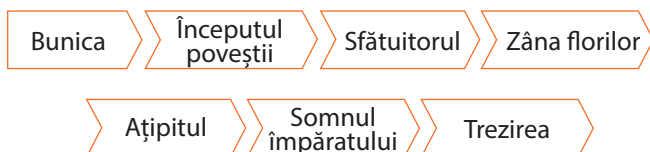
Acțiunea

1. Jocul de-a scriitorul. Imaginează-ți că vrei să scrii un text narativ. Mai întâi îți planifici pașii acțiunii. Ordonează etichetele următoare, pentru a dezvolta mai apoi acțiunea:

Consultă-te cu alți colegi. Ce asemănări și ce deosebiri ai găsit? Cum le explicai?

2. Alcătuiți grupe de 3-4 membri, numerotate de la 1 la 7. Fiecare grupă va reciti fragmentul corespunzător din textul *Bunica* și va formula ideea principală a fragmentului. Va alege, din etichetele de mai jos, cuvântul-cheie potrivit. Fiecare grupă își scrie la tablă ideea principală, se discută, dacă este cazul, apoi toți elevii scriu planul simplu de idei de pe tablă.

Cuvinte - cheie	Plan simplu de idei
	1.

▶▶▶ AMINTEȘTE-ȚI

Narațiunea este un mod de expunere a unor întâmplări într-o ordine logică și în relație causală.

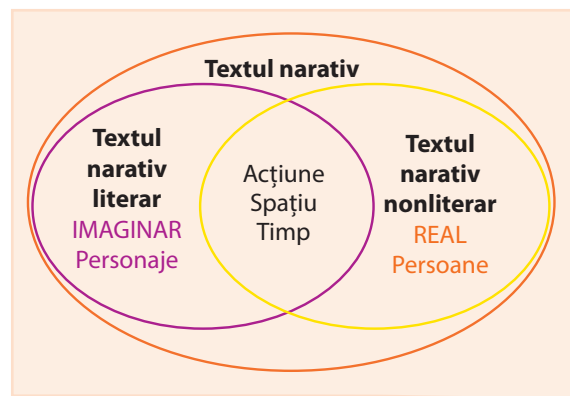
Textul narativ constă în relatarea unor evenimente sau întâmplări (reale ori imaginare) într-un anumit cadru spațial și temporal.

Așadar, există **texte narative literare** și **texte narative nonliterare**.

3. În text există două planuri ale acțiunii: unul în care bunica îi povestește nepotului un basm și altul în care acționează personajele basmului: împăratul, sfătuitoarea, Zâna Florilor. Împarte foaia caietului în două coloane egale și transcrie fiecare idee de mai jos în planul corespunzător:

Povestea spusă de nepot	Povestea spusă de bunică

- Nepotul își amintește de bunica sa.
- Bătrâna sosește la nepot încărcată cu bunătăți.

- Cei doi se așază în fundul grădinii, la umbra unui dud.
  - Bătrâna începe să toarcă in, iar copilul, culcat pe spate, își lasă capul în poala ei.
  - Glasul blând al bunicii îi provoacă somn ascultătorului.
  - Un împărat și o împărăteasă sunt nefericiți pentru că nu au copii.
  - În timpul poveștii, copilul întrebă câte ceva, iar bunica îl sărută pe frunte.
  - Un bătrân îi spune împăratului că împărăteasa va avea un copil doar atunci când cei doi meri îngemănați vor rodi.
  - Un vânt adie ușor și bunica toarce în timp ce spune povestea.
  - Eforturile împăratului de a face să rodească merii sunt zadarnice.
  - O bătrânică îl sfătuiește să ude merii cu lapte de la Zâna Florilor.
  - Copilul tresare și aude povestea ca prin vis.
  - Nepotul adoarme, povestea continuă, fusul sfârâie în mâinile bunicii.
  - Copilul repetă cuvintele bunicii, de frică să nu adoarmă.
  - Împăratul pleacă spre Zâna Florilor, dar adoarme sub un stejar.
  - Când se trezește copilul, caietul era gata tors.
  - În poala bunicii, niciodată o poveste nu este ascultată până la final.
4. Cele două povești se împletesc, evoluează împreună, se întrerup una pe cealaltă. Identifică momentele în care se face trecerea de la o poveste la alta și citează secvențele.
- ★☆☆ 5. Ce rol crezi că are această trecere de la un plan al acțiunii la altul? Alege una dintre variantele de mai jos sau formulează o altă explicație:
- a) sensurile poveștilor sunt asemănătoare, de aceea este nevoie să se evidențieze unul pe altul;
  - b) cele două povești în paralel dau senzația de complexitate a textului;
  - c) prin alternarea poveștilor se creează impresia de dinamism, de repeziciune;
  - d) efectul întreruperii face amintirea bunicii mai credibilă.

6. Amintește-ți că textul narativ se organizează în trei secvențe importante: situația inițială, succesiunea întâmplărilor și situația finală. Desenează în caiet două axe temporale, corespunzătoare celor două planuri, ca în modelul dat. Așază etichetele de mai jos pe fiecare axă, în ordinea și la locul potrivit.

Povestea nepotului

Torsul și continuarea poveștii

Trezirea copilului

Povața bătrânei

Așipitul nepotului

Sfatul bătrânului

Somnul împăratului

a. Povestea nepotului

Vizita la nepot

Situația inițială

Succesiunea de întâmplări

Situația finală

b. Povestea bunicii

Împăratul fără copii

Situația inițială

Succesiunea de întâmplări

Situația finală

▶▶▶ REȚINE

Secvențele textului narativ

De obicei, textul narativ prezintă succesiunea de întâmplări în următoarea ordine:

a. **Introducere** sau **situația inițială**, caracterizată prin echilibru și în care se face referire la spațiul, timpul și personajele principale sau la alte personaje;

b. **Cuprins** sau **succesiunea întâmplărilor**, unde se modifică situația inițială, se complică acțiunea și se depășesc complicațiile;

c. **Încheierea** sau **situația finală** care cuprinde un nou echilibru, în urma întâmplărilor.

7. Ai observat deja că povestea spusă de bunică nu are final. Imaginează-ți și scrie tu o posibilă „situație finală” pentru această poveste. Citește-o colegilor de clasă.

8. În textul *Bunica* de Barbu Delavrancea, există o povestire-cadru sau „rama” care încadrează povestea spusă de bunică, despre împăratul care își dorea un moștenitor. Știind acest lucru, realizează un poster sau un desen în care să reprezinți cele două povestiri independente. Poți folosi unul dintre organizatorii grafici de mai jos sau poți alege altă formă de prezentare:

Povestirea spusă de bunică

Povestirea spusă de nepot (povestirea-cadru)

Vrei să știi mai mult!

Povestirea în ramă este procedeul prin care una sau mai multe narațiuni independente se încadrează într-o altă narațiune mai amplă, numită narațiune-cadru.

Spațiul și timpul

1. Găsește, în prima secvență a textului, un enunț care face referire la locul în care se desfășoară acțiunea textului. Transcrie acest enunț pe caiet.

2. Spațiul în care se petrece acțiunea din povestea spusă de bunică nu este precizat. Însă, aflăm că împăratul ajunge în două locuri. Numește-le, făcând referire la secvențele de mai jos:

- „... împăratul alergă în grădină, și caută, caută peste tot locul, până dete peste ai doi meri.”
- „ – Și s-a dus, s-a dus, s-a dus. (...) Până a dat de o pădure mare și întunecoasă...”

3. Identifică o asemănare și o deosebire între locurile în care se petrec cele două acțiuni – acțiunea povestirii spuse de nepot și acțiunea povestirii spuse de bunică. Motivează-ți răspunsul în 2-3 enunțuri.

4. În ce anotimp se petrec întâmplările din text? Transcrie câteva secvențe prin care este sugerat anotimpul.

5. Transcrie, din a doua secvență a textului, un indice temporal care se referă la timpul poveștii spuse de bunică. Numește și alte texte citite de tine în care ai întâlnit această formulă.

▶▶▶ REȚINE

Textul narativ prezintă succesiunea întâmplărilor desfășurate într-un anumit timp și spațiu. Atât timpul, cât și spațiul în textul narativ sunt **imaginare**, indiferent dacă ele par a fi reale sau nu.

Uneori, spațiul și timpul sunt precizate (prin **indici de spațiu**, respectiv **indici de timp**), alteori pot fi doar deduse.

Indicii de spațiu fac referire la locul desfășurării acțiunii, oferind informații despre țara, localitatea, strada, casa etc. în care are loc acțiunea.

În unele texte, spațiul în care sunt relatate evenimente este diferit de spațiul în care se petrece acțiunea.

Indicii de timp se referă la epoca, anul, luna, ziua, momentul zilei în care se petrece acțiunea.

În unele texte narrative, pot exista:

- Timpul desfășurării întâmplărilor;
- Timpul povestirii întâmplărilor.

6. Stabilește valoarea de adevăr a următoarelor enunțuri referitoare la spațiul povestirii acțiunii și la spațiul desfășurării acțiunii:

	ADEVĂRAT	FALS
• Un indice spațial specific poveștii spuse de nepot este: „la umbra dudului din fundul grădinii“.	A	F
• Un indice spațial al poveștii spuse de bunica este: „casa omului fără copii“.	A	F
• Timpul poveștii spuse de nepot este aproximativ 1870, anii copilăriei autorului.	A	F
• Timpul din povestea spusă de bunica este neprecizat în mod intenționat.	A	F

7. La ce crezi că se referă enunțurile de la începutul textului: „O văz, ca prin vis. O văz limpede, așa cum era.“? Alege din următoarele opțiuni sau formulează un nou punct de vedere:

- Naratorul se întâlnește cu bunica și ascultă povestea ei, fapt sugerat de verbul „văz“, la timpul prezent;
- Naratorul își amintește din copilărie întâlnirea cu bunica, iar timpul prezent al verbului creează iluzia că această întâlnire are loc în momentul relatării;
- Atât comparația „ca prin vis“, cât și verbul „văz“, la timpul prezent, se referă la faptul că naratorul evocă momente din copilărie care, datorită importanței lor, parcă s-ar fi întâmplat recent.

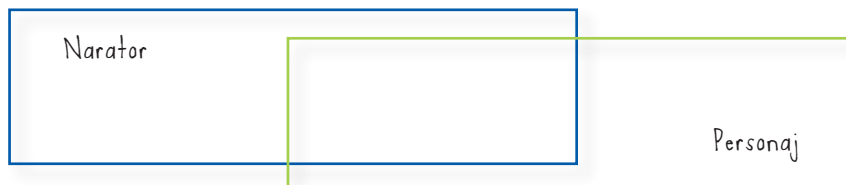
Personajele

- În textul *Bunica* de Barbu Delavrancea, ai identificat două planuri narrative: istorisirea nepotului și basmul povestit de bunica.
  - Scrive, pe două coloane, personajele pentru fiecare dintre planuri;
  - Observă la ce persoană se relatează în fiecare dintre cele două planuri;
  - Identifică cei doi naratori.
- Scrive pe caiet cele două coloane de mai jos și identifică, pentru fiecare personaj din prima coloană, rolul sau rolurile sale, trăsând linii între acestea:

Personaje	Roluri
Bunica	☐ ☐ Personaj în povestirea nepotului
Nepotul	☐ ☐ Narator-personaj în povestirea nepotului
Împăratul	☐ ☐ Personaj în povestirea bunicii
Bătrânul sfătuitoare	☐ ☐ Narator în povestirea bunicii
Bătrâna sfătuitoare	☐ ☐ Narator în povestirea bunicii

3. Personajele și naratorul au în comun faptul că nu există în realitate, deci sunt ficționale. Dar se diferențiază prin rolurile pe care le au în textul narativ literar.

Citește lista alăturată și alege trăsăturile potrivite fiecărei „voci ficționale“. Completează pe caiet schema de mai jos, scriind în zona de intersecție elementele comune, iar în celelalte două zone elementele specifice:

REȚINE

În textul narativ literar, întâmplările sunt cunoscute prin intermediul naratorului și al personajelor.

Naratorul este o voce ficțională care povestește o anumită întâmplare. Relatarea se poate face, de obicei, la persoana I sau la persoana a III-a.

În **narațiunea la persoana a III-a**, naratorul nu este implicat în acțiune, este un martor, un spectator al acțiunilor.

În **narațiunea la persoana I**, naratorul este participant la acțiune, adică, este în același timp un personaj.

Personajele pot fi ființe umane, ființe necuvântătoare sau obiecte. Asemeni naratorului, nici personajele nu există în realitate. Deci sunt ficționale, create de autor.

- instanță fictivă, specifică textului literar;
- voce delegată de autor pentru a relata întâmplările;
- nu este o ființă reală;
- ființă imaginară care îndeplinește acțiuni;
- este identificat fie prin persoana I, fie prin persoana a III-a.

4. Alege varianta pe care o consideri corectă și motivează, într-un enunț, opțiunea ta:

- Naratorul-personaj, nepotul, are o atitudine detașată, distanțată, obiectivă față de întâmplările relatate;
- Naratorul-personaj, nepotul, relatează o experiență personală, subiectivă, trădându-și sentimentele;
- Naratorul-personaj, nepotul, împrumută perspectiva unui personaj, relatând acțiunile din acel punct de vedere;

5. Transcrie, din text, un enunț în care identifici trăsături fizice ale bunicii, exprimate în mod direct de către narator.

6. Numește câte o acțiune făcută de bunică pentru fiecare din trăsăturile morale de mai jos:

a) generoasă;	c) răbdătoare;
b) afectuoasă, iubitoare;	d) bună povestitoare.

7. Extrage, din text, secvențele:

- care denotă atitudinea copilului față de bunică;
- care ilustrează atitudinea bunicii față de nepot.

Formulează un enunț în care să faci referire la relația dintre aceste două personaje.

★☆☆ 8. În povestea spusă de bunică, mai apar două personaje în vârstă: bătrânul care îi atrage atenția împăratului că va avea un copil doar atunci când merii îngemănați vor rodi și bătrâna care îl sfătuiește să plece spre Zâna Florilor, al cărei lapte este soluția pentru rodire.

a. Transcrie pe caiet secvențele în care naratorul prezintă cele două personaje.

b. Care este trăsătura fiecăruia dintre aceste personaje?

c. Cu cine sunt comparate cele două personaje și de către cine?

▶▶▶ INTERPRETEAZĂ. Semnificațiile textului

1. Sensul propriu al verbului „a depăna“ este a înfășura fire textile într-un ghem, iar sensul figurat se referă la exprimarea unor amintiri, gânduri, povești. Numește, pentru cuvântul „fir“, ce tip de sens are, în secvențele de mai jos:

- firul lung din caietul de in;   b) firul poveștii;
- firul vieții;

★☆☆ 2. Observă, în fragmentele de mai jos, faptul că, ori de câte ori nepotul face referire la spunerea poveștii, aduce vorba și de fus. Care crezi că este legătura între torsul firului de pe furcă și povestit?

- „Ea spunea, spunea înainte, mulgând repede și ușurel firul lung din caietul de in.“
- „Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfâr-sfâr pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din buruienile în care adormisem de atâtea ori.“
- „Când m-am deșteptat, bunica isprăvisese caietul. Dar basmul?“
- „Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus cari mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei.“

▶▶▶ REȚINE

În textul narativ literar, personajele pot avea **trăsături explicite**, numite, sau pot fi **deduse** de către cititori.

Așadar, personajele pot avea trăsături construite prin următoarele mijloace de caracterizare:

a. Caracterizare directă: trăsăturile personajelor sunt numite de către narator, de ele însele sau de celelalte personaje;

b. Caracterizare indirectă: trăsăturile reies din faptele, limbajul, relațiile personajelor.

Nicolae Grigorescu
„Tărăncă torcând“

3. Numește sentimentul pe care îl trăiește nepotul atunci când ascultă povestea bunicii și ilustrează opinia ta printr-o secvență din text.
4. Asociază fiecărei figuri de stil de mai jos explicațiile potrivite din coloanele a doua și a treia. Apoi, explică, în câte un enunț, semnificația acestora:

Figura de stil	La ce se referă:	Ce semnifică:
A. „glasul ei dulce”	1. frumusețea locului în care adoarme împăratul;	a. sentimentele plăcute ale nepotului sunt în acord cu frumusețea naturii;
B. „poală fermecată”	2. culoarea cerului zărită printre frunze	b. plăcerea de a asculta povești spuse de bunica;
C. „pădurea cântă”	3. vocea plăcută a bunicii	c. asemănarea între farmecul locului din poveste și locul în care se spune povestea;
D. „ploaie albastră”	4. locul minunat pentru ascultat povești	d. ascultarea poveștii provoacă o stare de liniște și de încântare;

5. **Joc de rol.** După ce ai studiat textul, poți juca unul dintre rolurile propuse, așezându-te în „fotoliul vorbitorului”. Rolurile sunt:

- autorul Barbu Delavrancea
- nepotul
- bunica

Alege rolul și răspunde la întrebările publicului. Colegii tăi te vor întreba despre emoțiile, sentimentele, valorile și semnificațiile pe care le găsești în text.

6. Există mai multe asemănări între cele două povești, cea spusă de nepot și cea spusă de bunică. Identifică aceste asemănări, făcând referire la:

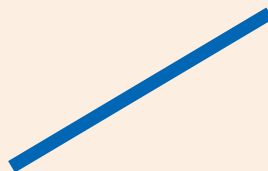
- a. Locul în care se spune povestea bunicii și pădurea în care adoarme împăratul;
- b. Timpul în care bunica își ținea nepotul cu capul în poală și timpul în care se petrece acțiunea din povestea despre împărat;
- c. Vârsta și rolul bunicii și ale sfătuitoarelor din a doua poveste;
- d. Identitatea și rolul ascultătorilor din cele două povești (nepotul, respectiv împăratul);

7. Găsește un titlu pentru basmul spus de bunica.

8. Discută împreună cu colegii tăi despre nevoia de a asculta și de a spune povești. Împărțiți în două echipe, formulați opinii despre aceste două nevoi:

A doua echipă susține ideea că oamenii au o necesitate firească de **a asculta** povești.

Prima echipă susține ideea că **a povesti** este o necesitate firească a omului.

Ultima poveste

de Radu Tudoran

La căderea serii trecuse huruind pe pod un tren de marfă și acum se lăsase liniște de-a lungul văii, de se auzeau numai apele Gârieimari clipocind adormite pe prund. Iar Cazimir, cantonierul¹, chircit lângă vatră, cu o oală mare pe genunchi, scotea din ea, cu linguroiul, fagure dulce de miere, și le întindea pe rând celor patru oaspeți ai săi, povestindu-le pățania² cu ursul, de pe urma căreia se îndulceau ei acum.

Oaspeții erau făpturi omenești de vârstă fragedă, patru copii, dintre care trei îl ascultau cu gurile căscate, cu ochii lucind în lumina flăcărilor de pe vatră, tremurând încetșor și clănțanind uneori din dinții înclieați în fagure, fiindcă, deși istoria nu se putea numi fioroasă, glasul tainic și ciudat al cantonierului făcea mai tainică și mai ciudată clipa înnoptării și liniștea întinsă pe vale, în sus.

Al patrulea, oaspete nou la canton, se ținea mai de o parte, cu un zâmbet de neîncredere pe față, fiind, prin vârstă și învățătură, trecut de timpul când crezi cu ușurință în asemenea născociri³.

Dar, până una alta, povestitorul nu băgase de seamă neîncrederea lui, de aceea își spunea năzdrăvănia, încredințat că toți ascultătorii sunt la fel de uluiți:

— Voi știți când am fost deunăzi la Curmătură, sus, să iau brânză de la ciobani... Ia să vedem când s-a întâmplat asta... luni, marți, joi, aha, vinerea trecută... Știți?

Sfârșind întrebarea, rămase nemișcat, cu linguroiul în mână și se uită stăruitor la primii trei copii, cunoscuți de mai demult, cătând să-i prindă pe toți într-o privire. Fiecare dintre ei se grăbi să răspundă – *știm* – deși în glasul lor se simțea oarecare îndoială și nedumerire; vinerea trecută, după câte își amintea, Cazimir dormise toată ziua, pe prispa

cantonului, sforăind.

— Dacă știți – urmă cantonierul – să vă spun ce mi s-a-ntâmpat atunci...

Și în așa fel rostea el aceste cuvinte, încât auzindu-l, micii ascultători uitau că în ziua aceea povestitorul nu plecase nicăieri de la canton și deci nu putuse să i se întâmple nimic, decât poate prin somn. [...]

— Era pe la ceasurile trei după prânz – povestea între timp cantonierul – și eu coboram pe potecă zorit, cu zimbilul⁴ în mână, prin aluniș, când deodată, aud din desișuri glas jalnic, gemând: mor-mor, mor-mor! Ia te uită, îmi zic, asta nu-i glas de creștin, e glas de urs. Și mă opresc pe potecă, să cercetez ce-o fi...

Aici povestitorul zăbovi câteva clipe și iar se uită la fiecare dintre ascultători, de data asta cuprinzându-l și pe al patrulea în priviri, dându-le timp să se pătrundă și să se minuneze de îndrăzneala lui: păi cum? – să auzi ursul lângă tine și în loc să rupi pământul de fugă la vale, tu să stai locului așteptând în drum? [...]

Și cantonierul, cu glasul mai tainic, mai ciudat, își reluă povestirea lui:

— Haide, ursule, arată-te în drum! strig. Dar în desișuri, nicio mișcare – numai glasul jalnic, gemând: mor-mor, mor-mor! Cobor eu de-a latul, pe râpă, dau tușișurile în lături, și ce să vezi? – un urs mare cât ușa asta, dacă nu de două ori pe-atât, întins pe frunziș, cu laba umflată și țeapănă butuc. Se uita dihania la mine, cu ochii lăcrămând – și numai că nu mă ruga, cu glas de om: „Dă-mi o mână de ajutor, pane⁵ Cazimire, că mă prăpădesc!“

Cu aceste cuvinte glasul povestitorului slăbi, făcându-se dubios, iar ochii i se aburiră, încât copiii, uitând teama de mai înainte, își simțiră inimile pătrunse de o mare milă pentru bietul urs.

— Și tu ce-ai fi făcut? întrebă, cu sufletul la gură, Uță, cel mai mic dintre toți și deci cel mai plăpând la inimă, deși nu tot așa la trup, deoarece, fiind mănăciș, era rumen în obraji și grăsuț.

— Voi ce-ați fi făcut?

¹ cantonier (s.m.) – persoană care are ca sarcină de a supaveghea și de a întreține o șosea sau o cale ferată

² pățanie (s.f.) – întâmplare (neplăcută) ieșită din comun, neașteptată sau neobișnuită pe care o trăiește cineva

³ născocire (s.f.) – invenție, scornire, minciună

⁴ zimbil (s.n.) – (regional) coș împletit din papură sau din rogoz

⁵ pan (s.m.) – (aici) formă de adresare politicoasă

Ivan Shishkin, *Dimineața în pădurea de pini*

Cazimir avea, pe lângă altele, acest obicei ciudat de a le încerca mințile și pornirile cu asemenea întrebări puse fără veste în clipele cele mai încordate ale povestirilor. [...]

Acesta potrivea focul pe vatră, mai puse un lemn deasupra – și câteva clipe, până ce flăcările se ridicară iarăși, odaia zăcu în întuneric, fiindcă serile lampa din perete nu ardea, spre a nu face risipă de gaz. De când cu războiul, găzarii treceau mai rar cu butoaiile prin sate – și casele rămâneau de multe ori pe întuneric. [...]

— Păi ce era să fac într-o clipă ca aceea? Am coborât alături, am luat laba fiarei în mână și-atunci am văzut că avea un ghimpe în carne, de la care se făcuse copțură... [...]

— Și ursul ce-a făcut, Cazimire? întrebă dârdâind Uță, cel mai mic dintre toți și cel care întreba totdeauna primul.

Iată altă ciudățenie! Nu se știe cum și din ce începuturi, copiii îi spuneau cantonierului pe nume, obicei cu totul necunoscut la țară în vreme ce oamenii în toată firea nu-și luau niciunul această îndrăzneală.

— Ursul? Ei, biata fiară, o doare și pe ea, ca pe tot omul... Când am împuns cu cuțitul, a apucat doar să geamă odată, din adâncul inimii, că a vuit pădurea – și-apoi a rămas moale pe frunzișul putred; îl doborâse leșinul.

Ascultătorii înghițiră cu toții un nod de înfiorare și strânsură pumnii, ca și cum durerea dihaniei s-ar fi răsfrânt, prin glasul cantonierului, în plâpânde lor inimi. [...]

Cazimir, în acest timp, povestea cum storsese bine buboiul fiarei, să iasă din el tot răul, cum apoi își trăsesese cămașă afară din betelie⁶ și rupsesese o bucată din poale, ca să oblojească⁷ după cuviință vătămătura. [...]

— Asta a fost, măi copii, vineri; așa e? reîncepu cantonierul, după oarecare trecere, al cărui rost era să sporească nerăbdarea ascultătorilor.

— Așa e! recunoscără într-o singură șoaptă aceștia, dornici să știe urmările.

După felul cum fusese rostită întrebarea, se simțea că abia de aici înainte venea partea mai ciudată și mai tainică a întâmplării.

— Ei, numărați de vineri până ieri – sâmbătă, duminică, luni, marți – au trecut, cum se vede, patru zile. Ieri seara, să zicem noaptea mai bine, că era mult după trenul de zece, mă pregăteam tocmai de culcare. Nu se simțea țipenie de om pe drumuri, nu mișca nimic afară, venise și Miroslav și dormea colea, sforăind, cu burta în sus, plină... când, deodată, deslușesc pași înfundați prin ogradă și îndată aud mormăit la ușă, uite-așa: mor-mor, mor-mor...

„Ursul!“ se gândiră, cuprinși de spaimă, toți patru copiii, întorcând fără voie capul spre ușă. [...]

— Mă ridic eu nedumerit, măi copii, deschid ușa și-n prag pe cine credeți că văd? Chiar pe el, pe moș Martin al meu, oblojit de mine, cum v-am spus adineaori. Vedeți voi, bolnav-nebolnav bietul urs, dar a coborât până la canton, drum lung, spre a-mi mulțumi după legea fiarelor din pădure, lege mai bine chibzuită și în mai mare cinste decât ale noastre, legile oamenilor... Se uita moș Martin la mine și parcă-i râdeau ochii, că, de grăit, la ce-aș minți, n-a grăit nimic, dar cred că n-a lipsit mult să spună: „Pane Cazimire, pentru îndrăzneala ta și pentru sufletul cu care m-ai îngrijit, iată ce ți-am adus!“... Ba, la drept vorbind, cred că le-a și grăit, dar nu le-am auzit eu bine, fiindcă mă doborâse uimirea... Ei, și cu aceste vorbe, moș Martin mi-a pus pe prispă... ce credeți voi că mi-a pus? Un stup de miere, doldora de faguri până sus. Uite, asta-i mierea din care vă îndulciți voi acum!

Și, sfârșindu-și povestirea, cantonierul băgă iar linguroiul în oală, în timp ce copiii scoteau strigăte de uimire, uitându-se uluiți unii la alții.

⁶ betelie (s.f.) – tivul de sus al pantalonilor

⁷ a obloji (v.) – a trata, a lecu

1. Ce emoție ți-a stârnit textul citit? Selectează una dintre variantele de mai jos sau alege altă emoție și explică-le colegilor opțiunea:
- a) uimire
b) curiozitate
c) fascinație
d) admirație
2. Selectează, din text, secvența care ți-a plăcut cel mai mult și prezintă-o colegilor, prin răspunsuri la întrebările:
- a) Ce secvență ți-a plăcut?
b) De ce ți-a plăcut?
c) Ce idee ai reținut de aici?
d) Cum o poți raporta la experiența ta?
3. Recitește textul. Împarte-l în secvențe corespunzătoare ideilor principale, apoi formulează planul simplu de idei.

4. **Joc de rol.** Alege unul dintre rolurile de mai jos și respectă indicațiile corespunzătoare. În fața clasei, Cazimir și copiii stau așezați în cerc:

- a. Cazimir va spune povestea despre urs, respectând succesiunea acțiunilor din text.
- b. Cei patru ascultători întrerup povestea, pe rând, formulând întrebări care să lămurească lucruri nespuse de cantonier.
- c. Privitorii apreciază, la final, respectarea firului narativ și creativitatea întrebărilor.

Se poate relua jocul, cu alte echipe.

5. Lucrați în perechi. Răspundeți pe caiet la fiecare întrebare de mai jos, având, pe rând, rolurile următoare:
- căutarea secvențelor ilustrative pentru răspuns;
  - formularea răspunsului, într-un enunț.

Întrebarea	Secvențe din text	Răspunsul
Care este momentul în care cantonierul le spune povestea copiilor?		
Cât timp a trecut de la întâmplarea cu ursul până la momentul spunerii poveștii?		
La ce persoană se narează despre vizita la cantonier?		
Care sunt personajele din povestea spusă de naratorul de persoană a III-a?		
Care sunt personajele din povestea spusă de naratorul – personaj cantonierul?		
La ce persoană este relatată întâmplarea cu ursul?		

6. Explică de ce cantonierul alege un anumit moment al zilei pentru a le spune povestea.

7. În textul *Bunica* de Barbu Delavrancea, există o povestire spusă de nepot, în care era inclusă povestirea spusă de bunică. Spuneți care este asemănarea cu textul *Ultima poveste* de Radu Tudoran, în ceea ce privește planurile textului.

8. Precizează trăsăturile morale ale copiilor, pe care le poți deduce din secvențele de mai jos:
- „Oaspeții erau făpturi omenești de vârstă fragedă, patru copii, dintre care trei îl ascultau cu gurile căscate, cu ochii lucind în lumina flăcărilor de pe vatră...”
  - „Fiecare dintre ei se grăbi să răspundă – *știm* – deși în glasul lor se simțea oarecare îndoială și nedumescire; vinerea trecută, după câte își aminteau, Cazimir dormise toată ziua, pe prispa cantonului, sforăind.”
  - „Și, sfârșindu-și povestirea, cantonierul băgă iar linguroiul în oală, în timp ce copiii scoteau strigăte de uimire, uitându-se uluiți unii la alții.”
- ★ ★ ★ 9. Explică emoțiile pe care le trăiesc copiii atunci când ascultă povestea, folosind și secvențe din text pentru exemplificare. Care dintre rolurile de povestitor sau de ascultător ți se potrivește mai mult? Explică alegerea ta, făcând referire la o situație concretă.
- ★ ★ ★ 10. Cei patru copii au rolul de ascultători. Realizează o caracterizare comună a lor, făcând referire la trăsăturile morale, la mijloacele de caracterizare identificate și la faptele ilustrative pentru trăsăturile lor.
11. Citează fragmentele care sugerează faptul că povestea lui Cazimir este o scornire.
- ★ ★ ★ 12. De ce cantonierul le povestește copiilor întâmplarea despre urs? Selectează o variantă de răspuns și explică alegerea ta:
- Vrea ca acești copii să mănânce cu poftă din miere.
  - Își dorește să îi impresioneze prin curajul său.
  - Este bonom: îi place să vorbească, să glumească, să interacționeze cu oamenii.
  - Intenționează să le ofere copiilor, prin intermediul unei născociri, o lecție despre bunătate. Oferă o altă variantă de răspuns.
13. Asociază una dintre imaginile de mai jos cu textul citit. Explică alegerea.

14. Relatează o întâmplare din viața reală din care să rezulte rostul poveștilor. Folosește explicațiile de la începutul unității și experiența de lectură a textelor studiate în această unitate.

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

Găsește la finalul manualului recomandările de lectură pentru fiecare unitate. Între cărțile propuse și textele studiate există legături, teme comune, valori, mesaje asemănătoare.

Citește prezentările cărților propuse, apoi alege minimum trei pe care să le citești. Într-un portofoliu de lectură, realizează o fișă în care să cuprinzi:

- Titlurile și autorii cărților citite, care au ca temă rostul poveștilor;
- Asemănări și deosebiri între cărțile citite, făcând referire la temă, acțiune, personaje, mesaj;

Această sarcină de lucru poate fi rezolvată ca jurnal, ca poster sau ca prezentare orală de tip recenzie audio-video.

Redactarea textului narativ

►►► PREGĂTEȘTE-TE

„Pune cărțile în poveste“ este un exercițiu de stimulare a creativității, prezentat de Gianni Rodari în *Gramatica fanteziei*. Iată cum trebuie să procedați:

Jocul constă în inventarea unei povești colective. Poate fi inspirat de un pachet de cărți pregătit de un instructor prin lipirea pe cartonașe a unor figuri și imagini variate. Instructorul așezat în mijlocul cercului de copii pune un copil să aleagă la întâmplare o carte; acesta va trebui să o interpreteze verbal, dând astfel semnalul începutului poveștii colective. Expunerea lui va servi colegului următor, care va trebui să continue povestirea, integrând la rândul său cartea următoare, legând-o de episodul precedent. Jocul continuă astfel până la ultimul copil, căruia îi este încredințată misiunea de a termina povestea.

(Adaptare după Gianni Rodari)

1. Folosiți cărțile de mai jos, inspirate de personajele textelor studiate, pentru a juca „Pune cărțile în poveste“. Imaginați alte întâmplări ale eroilor. Continuați jocul, reluând personajele până când fiecare elev din clasă va contribui cu o scurtă secvență.

►►► APLICĂ

2. Scrie un text narativ în care să utilizezi ce secvențe dorești din jocul pe care l-ai jucat. Pentru realizarea unei narațiuni logice, parcurge următoarele etape:
  - a. Transcrie pe caiet organizatorul narativ de mai jos, pe care îl vei completa pentru a întocmi un plan al compunerii.

Când scriem, trebuie să respectăm anumiți pași:

- ne pregătim pentru redactare
- scriem prima variantă a textului pe ciornă
- recitim și corectăm
- transcriem varianta finală

situația inițială

- _____
- _____

sucesiunea de întâmplări

- _____
- _____
- _____
- _____

situația finală

- _____
- _____

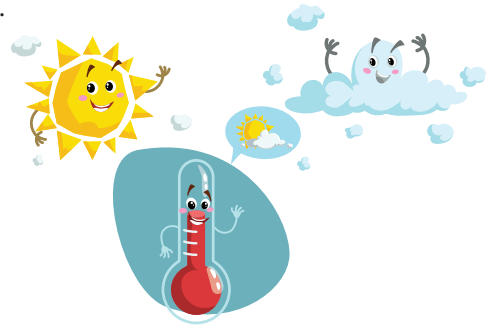
b. Răspunde la întrebările de mai jos. Selectează acele răspunsuri care ți se potrivesc și folosește-le pentru a completa fiecare casetă din organizatorul grafic transcris pe caiet.

SITUAȚIA INIȚIALĂ

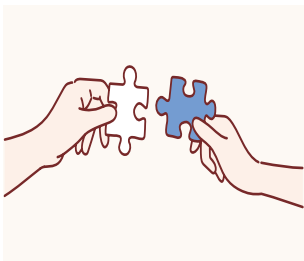
SPAȚIUL

TIMPUL

- Unde se petrece acțiunea?
- Ce elemente cuprinde spațiul?
Enumeră câteva detalii importante.
- Ce timp alegi pentru întâmplare?
- E frig/ cald/ bate vântul?
- Cum poți sugera timpul?

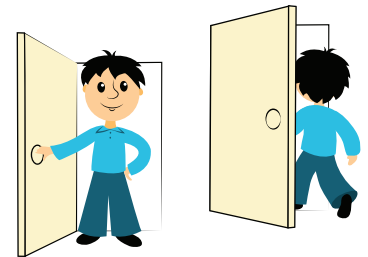
SUCCESIUNEA DE ÎNTÂMLĂRI

- Care este motivul pentru care se întâlnesc personajele?
Poți alege dintre: un spectacol, o petrecere, o invitație la cină, din întâmplare.
- Sunt toate personajele fericite că se află aici?
- Ce simte/ crede fiecare personaj?
- Ce se poate întâmpla în această situație?
- Cum se poate agrava situația?
- Care personaj încearcă să rezolve situația?
- Ce propune el?
- Ce cred ceilalți?

SITUAȚIA FINALĂ

- Cum se rezolvă problema?
- Cum se comportă personajele la sfârșit?
- Vor învăța ceva din întâmplarea aceasta?

c. Scrie textul narativ pe o ciornă, folosind notițele din organizatorul grafic completat.

d. Citește ciorna și realizează modificările necesare.

Urmărește reperele:

- ai folosit secvențe din jocul „Pune cărțile în poveste“
- întâmplările se succedă logic
- ai dezvoltat suficient secvențele
- ai respectat logica timpului povestirii
- textul tău este coerent
- nu ai greșeli de scriere și de punctuație

e. Dacă vrei să renunți la anumite secvențe și/sau să adaugi altele, scrie o nouă ciornă.

f. Redactează pe caiet forma finală a compunerii.

Leagă secvențele utilizând cuvinte precum:

- apoi
- după aceea
- pe urmă
- mai târziu
- atunci
- când
- până ce
- în acest timp

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

Citește compunerea pe care ai realizat-o în clasă și apoi ascultă și textele celorlalți colegi.

Reflecție: → Ce text ți-a plăcut mai mult?

- Ce apreciezi la textele citite în clasă? Alege din lista dată sau propune alte trăsături ale textului apreciat de tine și motivează, făcând referire la prezentarea spațiului, ineditul acțiunii, ritmul întâmplărilor, prezența personajului.

Elemente comune în cultura proprie și în cultura altor popoare

▶▶▶ PREGĂTEȘTE-TE

1. Pe un bilețel notează numele personajului tău preferat dintr-o poveste și, dedesubt, o trăsătură a acestuia care îți place, te inspiră sau te determină să empatizezi cu personajul. Adunați toate bilețelele pe un panou al clasei și alcătuiți un top 3 al trăsăturilor care v-au impresionat.
2. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului și apoi notează-ți în caiet primele impresii: ce ți-a plăcut, ce ai vrea să întrebi despre text, de ce ai vrea/nu ai vrea să citești tot romanul.

Harun și Marea de Povești

(fragmente)

de Salman Rushdie

A fost odată, în țara Alifbay, un oraș trist, cel mai trist dintre toate, așa de devastator de trist, că își uita-se propriul nume. Era așezat pe țărmul unei mări îndurerate, plină de peștiposaci, atât de amărăți la gust, încât cei care îi mâncau începeau să râgâie de melancolie¹ chiar dacă cerul era senin.

Și în mijlocul orașului, dincolo de o zonă veche de clădiri distruse care arătau ca niște inimi frânte, trăia un băiețandru fericit pe nume Harun, unicul copil al povestitorului Rașid Khalifa, a cărui veselie era vestită în întreaga metropolă nefericită și al cărui șuvoi nesfârșit de povești plâsmuite, adevărate și întortochiate îi atrăsese nu o poreclă, ci două. Pentru admiratori, era Rașid, Noianul² de Cuvinte, la fel de plin de povestiri hazlii ca marea de peștiposaci³; dar pentru rivalii săi invidioși, era Șahul⁴ de Bla. Pentru soția sa, Soraya, Rașid era de mulți ani un soț cum nu se poate mai iubitor și în toți acești ani Harun crescuse într-un cămin în care, în loc de nefericire și priviri încrunțate, avu parte de râsetele tatălui său, ce nu se lăsau niciodată așteptate, și de vocea suavă⁵ a mamei sale înălțându-se în cântec. [...]

¹ melancolie (s.f.) – stare de tristețe ușoară, amestecată cu visare și însingurare

² noian (s.n.) – cantitate mare, belșug

³ posac (adj.) – lipsit de veselie, prost dispus, fără chef; tăcut, morocănos

⁴ șah (s.m.) – aici, titlu purtat de suveranul Iranului, core-spunzător titlului de împărat

⁵ suav (adj.) – gingaș, fin, delicat

Harun își însoțea tatăl ori de câte ori putea, pentru că, și asta nu putea s-o nege nimeni, bărbatul era un magician. Se urca pe câte-o mică scenă improvizată din vreo fundătură plină de puști zdrențăroși și bătrânei știrbi stând pe vine în praf; și de îndată ce-și dădea drumul, până și multele vaci rătăcitoare ale orașului se opreau și ciuleau urechile, iar maimuțele începeau să turuie aprobator de pe acoperișurile caselor și papagalii din copaci să-i imite vocea.

Dar de unde veneau toate poveștile astea? Părea că tot ce trebuie să facă Rașid era să-și întredeschidă buzele într-un zâmbet dolofan și rumen, și hop, începea să se reverse câte-o istorie nou-nouță, plină de vrăjitorii, iubiri, prințese, unchi răi, mătuși grase, gangsteri cu mustață în pantaloni cu carouri galbene, peisaje fantastice, fricoși, eroi, lupte și un pumn de melodii atrăgătoare și ușor de fredonat. „Totul vine de undeva“, se gândea Harun, „așa că nici poveștile astea nu pot să apară din senin...“.

— Hai serios, spune-mi, de unde vin? insista el, la care Rașid dădea misterios din sprâncene și făcea cu degetele în aer semne de vrăjitoare.

— Din întinsa Mare de Povești, sosea răspunsul.

Salman Rushdie (n.1947) Scriitor englez de origine indiană, autor al romanelor pentru copii *Harun și Marea de Povești* și *Luka și Focul Vieții*. Într-o lume îndepărtată, cu magicieni și animale vorbitoare, un băiețel de doisprezece ani încearcă să-i redea tatălui său darul povestirii și să aducă la viață Marea de Povești.

Beau din Apa caldă a Poveștilor și după aceea mă simt plin de abur ca o locomotivă.

Lui Harun această afirmație i se părea teribil de iritantă.

— Dacă-i așa, atunci unde ții apa asta caldă? întrebă el odată cu șiretenie. În sticle de apă caldă, mă gândesc. Ei bine, încă n-am văzut niciuna pe aici.

— Apa curge dintr-un Robinet invizibil, instalat de unul dintre Duhurile Apei, spuse Rașid cu o expresie foarte serioasă pe chip. Trebuie să fii abonat.

— Și cum te poți abona?

— Oh, spuse Șahul de Bla, asta e Mult Prea Complicat De Explicat.

Oricum, zise Harun bosumflându-se, nici vreun Duh al Apei n-am văzut vreodată.

Rașid dădu din umeri.

— Nici pe lăptar nu ești niciodată treaz ca să-l vezi, îi atrase el atenția, dar nu te deranjează să bei laptele. Și acum slăbește-mă, te rog, cu toate aceste Dacă-uri și Dar-uri și mulțumește-te să te bucuri de poveștile astea.

▶▶▶ APLICĂ

3. În fragment, sunt menționate mai multe personaje. Scrie, în dreptul numelui fiecăruia, câte un enunț în care să precizezi cine este în lumea textului și o trăsătură a acestuia:

Harun

_____

_____

_____

Rașid

_____

_____

_____

Soraya

_____

_____

_____

4. Rașid primește două porecle de la ascultătorii săi. Alege, împreună cu profesorul tău, în funcție de dificultate, unul dintre seturile de întrebări de mai jos, pentru a discuta cu colegii despre acest personaj.

a. Cine îl poreclește astfel?

b. Ce dezvăluie ambele porecle despre Rașid?

c. Crezi că există o vârstă a poveștilor? Crezi că adulții nu mai citesc povești? Motivează-ți răspunsul.

a. Ce exprimă fiecare dintre poreclele primite? Prezintă într-o diagramă aspectele pozitive, negative sau neutre ale acestora.

b. Care sunt, din punctul de vedere al înțelesului, elementele comune ale poreclelor?

c. Este greu să fii povestitor? Motivează-ți răspunsul.

5. Imaginează-ți că poți intra în poveste și că vei avea rolul lui Rașid, povestitorul, sau rolul lui Harun, ascultătorul. În acest scop, trebuie să arăți că deții trăsăturile și valorile necesare rolului. Schițează, pe ciorna oferită în imagine, o listă a acestora, în funcție de rolul pe care îl preferi.

POVESTITORUL:

Știe să: _____

Apreciază: _____

Dă dovadă de: _____

Calitatea necesară rolului este: _____

ASCULTĂTORUL:

Știe să: _____

Apreciază: _____

Dă dovadă de: _____

Calitatea necesară rolului este: _____

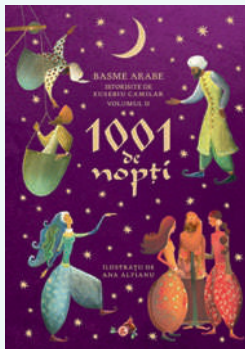
▶▶▶ REȚINE

VALOARE (s.f.): proprietate a ceea ce este bun, de dorit și important; lucrul bun, dezirabil, important ca atare (adevărul, binele, frumosul); importanță, însemnătate; preț, merit.

Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)

Valorile ne spun ce este important pentru o persoană. Fiecare om poartă cu sine un anumit număr de valori: pe unele le consideră esențiale, pe altele mai puțin importante. Valorile ne pot spune și ce este important pentru un grup de persoane sau pentru un popor.

Un mijloc de a înfățișa valorile în care oamenii cred îl constituie poveștile și diverse tipuri de scrieri literare. În unele povești regăsim, întruchipate de personaje, valori comune ori asemănătoare cu ale noastre. În altele, valorile prezentate sunt diferite de cele în care credem noi. Acest aspect reflectă **diversitatea culturală** a umanității.

Lecturile ne oferă prilejul să cunoaștem diversitatea lumii și să întâlnim, cu ajutorul personajelor și al întâmplărilor, modele care ne plac și pe care dorim să le urmăm.

Numele personajelor ne poate ajuta să identificăm valorile pe care acestea le întruchipează.

Harun: nume arab care înseamnă *leu războinic*.

Rașid: ne amintește de califul Harun al Rașid, personaj principal din antologia de povești *1001 de nopți*, considerat un conducător înțelept, drept, bun cunoscător al oamenilor.

6. Alcătuieste o diagramă Venn și compară valorile tale cu acelea ale lui Harun.

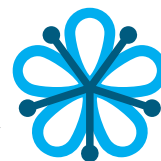
▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

Joc: Valiza de cuvinte magice. Valoarea principală pe care o apreciem la povestitorii buni este creativitatea, la care vei recurge și tu: propune, pentru a popula Marea de Povești, alte trei creaturi neobișnuite, precum peștiposacii lui Salman Rushdie.

Joc: Floarea poveștilor. Desenează în caiet floarea alăturată și scrie pe fiecare petală un titlu de carte, din literatura română sau universală, în care ai întâlnit personaje care îndrăgesc poveștile sau sunt, la rândul lor, povestitori.

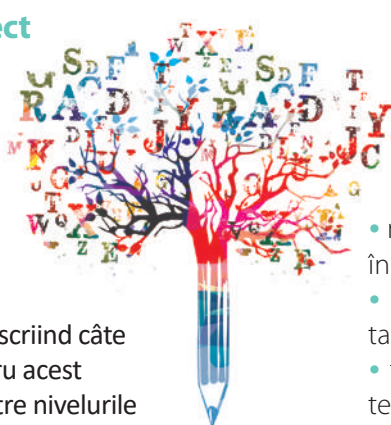
★ ★ Provocare adresată întregii clase: redeseñați floarea pe panoul clasei sau pe o coală mare și ★ ★ alcătuiți, împreună, un „bucet” din toate florile voastre.

▶▶▶ Miniproiect

Povestea clasei mele

E rândul vostru să preluați rolul lui Rașid: creați împreună un text narativ despre clasa voastră, fiecare elev scriind câte o frază. Alegeți pentru acest miniproiect unul dintre nivelurile de dificultate adecvate pentru voi.

★ ★ **A.** Alegeți să scrieți un text narativ prin care să susțineți una dintre ideile următoare:

- poveștile au darul de a ne uni;
- nu sunt singur: când am o carte în brațe, mă aflu în poveste;
- să fii creativ este o binecuvântare;
- te pot cunoaște și pot cunoaște lumea ta, dacă îmi povestești despre tine.

★ ★ **B.** Însotțiți textul narativ creat de voi cu o bandă desenată, pe care o puteți realiza:

- folosind hârtie, creioane, culori;
- utilizând o aplicație digitală precum *powtoon*, *storyboardthat*, *pixon* sau altă aplicație cunoscută de voi.

Cuvântul

Sensul de bază și sensul secundar. Sens propriu, sens figurat

EXPLOREAZĂ

1. Parcurge următorul articol de dicționar și rezolvă cerințele date:

BASM, basme, s.n. 1. Narațiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale, care simbolizează forțele binelui și ale răului în lupta pentru și împotriva fericirii omului. ♦ Expr. (Fam.) A se face de basm= a se face de râs. 2. Născocire, minciună, scornitură. – Din sl. basnī. (*Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009)

- Notează sensul cu care este folosit acest cuvânt în textul *Bunica* de Barbu Delavrancea, în enunțul: *Cu capul în poala bunicii, niciodată n-am putut asculta un basm întreg.*
- Alcătuiește un enunț în care cuvântul *bas* să fie folosit cu alt sens decât cel din text.
- Găsește, în definiție, încă două cuvinte care îți sunt mai puțin cunoscute și caută-le sensul în dicționar.

REȚINE

Vocabularul (lexicul) este alcătuit din totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

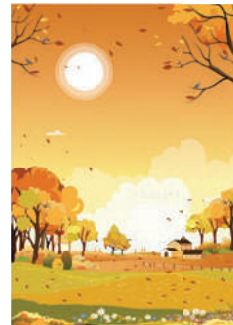
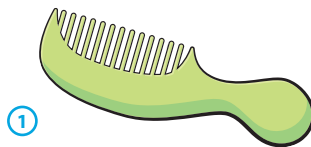
Cuvântul reprezintă unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- **formă:** sunetele (în rostire), literele (în scriere);
- **conținut:** înțelesul sau sensul.

EXPLOREAZĂ

2. Asociază enunțurile de mai jos cu imaginile potrivite:

- Nepotul mușca din măr cu dinți puternici.
- Pieptănul avea dinți rari și groși.
- Pe cerul de toamnă strălucea un soare cu dinți.

3. Caută în dicționar toate sensurile cuvântului *dinte* și alcătuiește enunțuri pentru fiecare dintre ele.

REȚINE

Sensul unui cuvânt poate fi:

- **propriu:** este sensul obișnuit al cuvântului în context (propoziție sau frază, situație de comunicare).

Exemplu: *Casa lor era așezată într-o zonă cu multă verdeață.*

- **figurat:** este sensul neobișnuit al cuvântului în context.

Exemplu: *Casa norilor este bolta cerească.*

Sensul propriu poate fi:

- de bază: este înțelesul cel mai vechi, primul sens din dicționar și punctul de plecare al altor sensuri care sunt secundare.

Exemplu: *Casa de pe deal este a bunicilor tăi.*

- secundar: este înrudit cu sensul de bază printr-o asemănare și depinde de context.

Exemplu: *Casa scării s-a umplut de vecini curioși.*

▶▶▶ APLICĂ

4. Bifează sensul potrivit al cuvintelor evidențiate.

	Sens propriu de bază	Sens propriu secundar	Sens figurat
Bunicul a scăpat sarea pe <i>fața</i> de masă.			
Se spăla în fiecare dimineață pe <i>față</i> .			
Nepotul a tras <i>un pui</i> de somn.			
Cloșca are grijă de fiecare <i>pui</i> al său.			
<i>Plouă</i> cu găleata de două zile.			
În clasa noastră <i>plouă</i> cu note bune.			

5. Extrage din fragmentul următor:

- un cuvânt cu sens propriu de bază;
- un cuvânt cu sens secundar;
- două cuvinte cu sens figurat.

„Satul Arșițeni e așezat într-o văgăună; casele lui mărunțele și albe, ghemuite una-ntr-alta, se văd, de pe muchiile dealurilor dimprejur, ca niște ouă într-un cuibar. Pământul Arșițenilor e nisipos și sterp; iarba crește rară. Doi-trei copaci se înalță, istoviți, cu crengile rare, cu frunzele străvezii, care aștern pe jos, vara în amiază, o umbră destrămată, ce mărește și mai mult setea de răcoare.”

(Emil Gârleanu, *Nucul lui Odobac*)

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

6. În cartea *Vama fantomă*, scrisă de Norton Juster, există o țară numită *Dictionopolis*, locul de unde provin toate cuvintele din lume. Citește următorul fragment, apoi răspunde cerințelor:

„— Sarcina noastră, explică contele, e să ne asigurăm că toate cuvintele vândute sunt bune, fiindcă n-ar fi corect să-i vinzi cuiva o vocabulă care fie n-are sens, fie nu există. De pildă, dacă ai cumpăra un cuvânt ca **ghlbtsk**, în ce context l-ai folosi?”

«Ar fi cam greu», se gândi Milo, dar existau multe cuvinte foarte dificile, iar el nu prea le cunoștea. (...)

Milo și Tuck se fâțâiră în sus și-n jos prin fața tarabelor, admirând splendidele sortimente de cuvinte de vânzare. Erau cuvinte lungi și ușoare, de întrebuințat zilnic, altele lungi și foarte complicate, pentru ocazii speciale, dar și unele minunat de fanteziste, împachetate în cutii individuale, de folosit la decrete și proclamații regale. (...)

— Poate că dacă îmi cumpăr câteva, învăț și cum să le folosesc, zise Milo, alert, începând să scormonească printre cuvintele de pe tarabă.

Până la urmă alese trei care i se păreau deosebit de interesante: **babilonie**, **stupefacție** și **tapiserie**. N-avea idee ce însemnau, dar i se păreau elegante și impozante.”

- Oferă un răspuns întrebării pe care i-o pune contele lui Milo, referitoare la contextul utilizării cuvântului **ghlbtsk**.
- Inventează și tu un cuvânt nou, care să aibă mai multe sensuri (propriu de bază, propriu secundar și figurat), pe care să le explici.
- Exemplifică, cu câte trei exemple, următoarele categorii de cuvinte vândute la târg:
  - cuvinte lungi și ușoare, de întrebuințat zilnic
  - (cuvinte) lungi și foarte complicate, pentru ocazii speciale
  - (cuvinte) minunat de fanteziste, împachetate în cutii individuale
- Ajută-l pe Milo să înțeleagă contextul în care poate folosi cele trei cuvinte pe care și le-a cumpărat de la târg.
- Dacă ai fi fost în locul lui Milo, tu ce cuvinte ți-ai fi cumpărat?

Rolul contextului în crearea sensului. Sinonime. Antonime

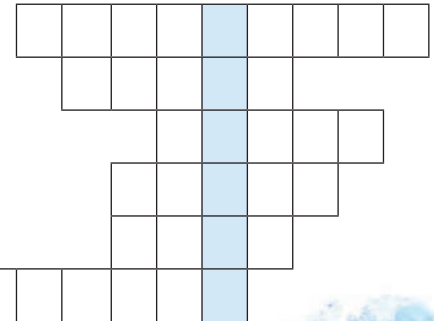
▶▶▶ EXPLOREAZĂ

1. Puterea cuvântului

Cuvântul are puterea de a ne ajuta să ne facem prieteni noi, să îi menținem pe cei vechi și să ne înțelegem bine cu persoanele din jurul nostru. Descoperă beneficiile cuvântului, rezolvând, în caiet, următorul rebus!

1. Ceea ce dorești să primești după ce ai terminat un proiect important.
2. Primul gest pe care îl faci când intri în clasă.
3. A ne aduce aminte de evenimente sau de persoane din trecut.
4. Gânduri de bine transmise unei persoane cu ocazia unei onomastici sau a unei aniversări.
5. Idee pe care o ai în minte, dar pe care nu o rostești.
6. Când un prieten îți destăinuie un secret și tu îți dai cuvântul că îl vei păstra, înseamnă că îți dai un ...

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

2. Precizează sensul pe care îl au în fragmentul următor cuvintele subliniate:

„O văz, ca prin vis. O văz limpede, așa cum era. Înaltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos.”

3. Alcătuieste câte un enunț în care cuvintele *strânsă*, *limpede*, *alb*, *crestată* să aibă alte sensuri decât cele din textul de la exercițiul anterior și precizează sensul lor.

▶▶▶ REȚINE

Contextul este un enunț, un text sau o situație de comunicare în care apare un cuvânt.

Contextul este foarte important în stabilirea **sensului** unui cuvânt.

Alex *a luat* hârtia de pe covor. (a ridicat)

Mama *a luat* pâine și lapte. (a cumpărat)

Ina *a luat* o notă mică. (a obținut)

Pe lângă **cuvinte**, **contextul comunicativ** include și:

- persoanele participante la comunicare (relația dintre ele, statutul social: profesor, elev, părinte etc.);
- spațiul și timpul comunicării (la școală, pe stradă, în parc, dimineața, la sfârșitul orelor etc.);
- intențiile participanților la comunicare (interlocutorilor): de a saluta, de a iniția o conversație, de a exprima o idee sau o emoție, de a comunica o informație etc.

O comunicare eficientă presupune ca persoanele participante să se adapteze contextului, alegând, în funcție de acesta, atât informațiile pe care le vor transmite, cât și tonul și ritmul rostirii, cuvintele pe care le vor folosi, formulele de adresare.

Sensurile sinonimelor, ale antonimelor, ale omonimelor și ale cuvintelor polisemantice se stabilesc în funcție de context.

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și sens asemănător sau identic, uneori (iubire=dragoste).

Antonimele sunt cuvinte cu sens opus (iubire≠ură).

▶▶▶ APLICĂ

4. Asociază cuvintele din casetele de mai jos pentru a forma perechi de sinonime. Stabilește apoi partea de vorbire a fiecăruia. Ce observi?

primul

glas

strălucitor

a isprăvi

tablou

a învălui

prieten

dânsul

încet

voce

a acoperi

dumnealui

a termina

pânză

lent

amic

întâiul

luminos

5. Elimină intrusul din următoarele serii sinonimice:

a. *elevi, învățăcei, discipoli, copii*

b. *aleargă, fuge, merge, gonește*

c. *limpede, claritate, deslușit, explicit*

6. Stabilește antonimul potrivit pentru cuvintele subliniate în următorul text:

„Nimeni nu ar fi putut spune exact când a apărut acel bătrân singuratic la marginea podului ce despărtea orașul în două. Tuturor li se părea că omul e de când lumea acolo. Mic la stat, gârbovit, într-o haină ponosită, stătea ore în șir așezat pe o buturugă, privindu-i pe trecători cu ochi strălucitori și cumiși, strigând din când în când cu un glas neobișnuit de răsunător pentru vârsta sa:

— Cumpărați vise! Hai la vise! Cumpărați vise!”

(Emilia Plugaru, *Vânzătorul de vise*)

7. Regrupează cuvintele de mai jos în trei serii de sinonime:

a istorisi
a mâhni
a fabula

a nara
a scorni
a supăra

a relata
a necăji
a inventa

8. Rescrie fragmentul următor, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonime potrivite:

Și acolo și-a legat calul d-un stejar bătrân, și-a pus desagele căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și... pasămite pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și... cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi...

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

9. Colegul tău ți-a scris un bilet în care se repetă câteva cuvinte. Rescrie textul, folosind sinonime pentru a evita repetițiile neplăcute, păstrând cât mai exact mesajul:

Te rog să vii cu mine să-i spunem profesoarei să nu ne dea test mâine la istorie, că mâine dăm test și la fizică și dăm și proiectele pentru română.

10. Imaginează-ți sfârșitul unui text narativ. Scrie o continuare de 70-100 de cuvinte pentru următorul text:

Feciorul împăratului mai încălecă o dată pe calul său credincios și ținu calea cunoscută spre casă. Abia aștepta să-și revadă părinții, să afle ce soartă avuseră merii de care era legată nașterea sa .....

Vei folosi în compunerea ta:

- trei cuvinte din câmpul lexical al naturii/grădinii;
- trei cuvinte cu sens figurat;
- două perechi de antonime.

Omonime. Cuvinte polisemantice

▶▶▶ EXPLOREAZĂ

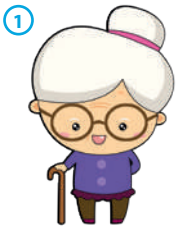
1. Asociază enunțurile următoare cu imaginea potrivită și explică diferența de sens dintre cuvintele scrise italic. Precizează ce parte de vorbire este fiecare.

a) A fost odată un împărat *mare*, mare...

c) Într-o zi veni la împărat o babă (...) ca tine de *mică*...

b) Abia aștept să merg la *mare*!

d) Din mină se extrage *mică*.

2. Explică sensul cuvântului marcat în fiecare enunț. Notează apoi forma de plural a cuvântului. Ce observi?

a) Stătea cu *capul* în poala bunicii.

b) *Capul* bandei de hoți a fost prins.

c) *Capul* Bunei Speranțe este o destinație din Africa de Sud.

3. Identifică, în enunțurile următoare, cuvintele care se scriu identic, dar care se pronunță diferit:

a) — *Copii*, *vă rog să vă faceți copii după proiecte înainte de a le preda!*

b) *Umbrele de pe sol* provin de la niște *umbrele deschise*, lăsate la uscat după ploaie.

▶▶▶ REȚINE

Omonimele sunt cuvinte cu **formă identică** și cu **sens complet diferit**.

Omonimele sunt de trei tipuri: *lexicale*, *lexico-gramaticale* și *gramaticale*.

1. Omonimele lexicale sunt aceeași parte de vorbire și se împart, în funcție de numărul formelor care coincid, în:

a) omonime totale sunt identice la toate formele pe care le iau în comunicare: *bancă* – *bănci*.

Exemple: *Banca* din grădină este nouă. S-a deschis o nouă *bancă* în cartier.

Spătarul *băncilor* este din lemn. Programul *băncilor* variază.

b) omonime parțiale nu sunt identice la toate formele pe care le iau în comunicare. De regulă, se diferențiază prin formele de plural: *corn* – *corni*, *coarne*, *cornuri*.

Exemple: Niște *corni* înfloriseră la marginea pădurii. Cerbul avea *coarne* impresionante.

Aș cumpăra *cornuri* cu ciocolată de la patiserie.

2. Omonimele lexico-gramaticale sunt părți de vorbire diferite (o singură formă a acestor cuvinte coincide).

Exemplu: Am cumpărat *sare*. Maria *sare* coarda.

3. Omonimele gramaticale sau morfologice sunt forme flexionare ale aceluiași cuvânt.

Exemplu: (el) *aleargă* / (ei) *aleargă* (indicativ, prezent), *aleargă!* (imperativ)

Cuvintele care se pronunță la fel, fără a se scrie la fel, se numesc **omofone**.

Exemplu: Ea (pronunțat „ia”) vine acasă. / *Ia* din acest tort, e minunat!

Cuvintele care se scriu la fel, fără a se pronunța la fel, se numesc **omografe**.

Exemplu: Această casă este *mobilă*. Cumpăr o *mobilă* nouă.

▶▶▶ EXPLOREAZĂ

4. Menționează sensurile verbului *a prinde* din enunțurile de mai jos:

Polițistul l-a <i>prins</i> de braț pe băiatul care voia să treacă strada neregulamentară.	Colegii <i>au prins</i> un loc în tabăra dorită.
Ana a fugit să <i>prindă</i> autobuzul.	De la soarele puternic, obrajii săi <i>au prins</i> culoare.
Jocul l-a <i>prins</i> atât de tare, încât nu-l putea opri.	Rochia nouă o <i>prinde</i> de minune pe mama.

5. Compară gradul de apropiere dintre sensurile cuvântului *masă*, în propozițiile următoare:

Tata a cumpărat o *masă* de lemn.
Luăm *masa* în familie.
După *masa* de prânz ne relaxăm.

O *masă* de tineri aștepta concertul.
Prin antrenament crește *masa* musculară.
Masa de aer rece se apropia de continent.

▶▶▶ REȚINE

Cuvântul poate avea:

- **un singur sens** și intră în categoria cuvintelor **monosemantice**.
- **două sau mai multe sensuri** și intră în categoria cuvintelor **polisemantice**.

Cuvintele monosemantice sunt, de obicei, fie termeni științifici sau tehnici, fie învechiți, regionali: *plasmă, șasiu, ienicer, lubeniță*.

Cuvântul polisemantic are un sens de bază și mai multe sensuri proprii secundare (derivate, desprinse din cel de bază printr-o asemănare), precum și unele sensuri figurate.

- Exemplu: Își îndesa în *gură* bucăți de ciocolată. (*cavitate bucală*, sens propriu de bază)
Bunica acoperise *gura* fântânii. (*deschidere a fântânii*, sens propriu secundar)
Poiana Brașov este o *gură* de rai pentru oricine. (*peisaj de basm*, sens figurat)

Omonimele pot fi deosebite de cuvintele polisemantice astfel:

omonimele	cuvintele polisemantice
<ul style="list-style-type: none"> • Sensurile omonimelor sunt diferite. <p>Exemple: Dincolo de statuie se vedea o <i>masă</i> de protestatari. (mulțime) El a cumpărat o <i>masă</i>. (obiect de mobilier)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt înrudite. <p>Exemple: A așezat farfuria pe <i>masă</i>. (obiect de mobilier) Pregătise <i>masa</i> pentru noi. (mâncare) La ei a fost o <i>masă</i> mare. (petrecere) Ne vedem după <i>masă</i>. (ora mesei)</p>

6. Transcrie în caiet doar cuvintele monosemantice din lista alăturată: *mască, expansiune, abrupt, purpuriu, muntos, echinox, cod, ecou, carbogazos, copac, trotuar, slab, sâmbure, captivant, portativ, automobil*.

7. Citește textul următor, apoi răspunde la cerințele de mai jos:

„Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului.”
(Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)

- Precizează cu ce sens sunt utilizate cuvintele subliniate. Alcătuieste apoi câte un enunț prin care să illustrezi capacitatea lor de a intra în relație de omonimie.
- Alcătuieste un enunț în care verbul *intră* să se pronunțe altfel decât în text. Explică modificarea gramaticală produsă prin schimbarea accentului.
- Selectează din secvența următoare un adjectiv care poate avea mai multe sensuri și ilustrează polisemia lui prin două enunțuri: [...] *se oglindea într-un lac mare și limpede* [...].

Fonetică. Diftong. Triftong. Hiat

▶▶▶ JOC

- Provoacă un coleg să rostească un enunț în care toate cuvintele să înceapă cu o anumită consoană din alfabet, după exemplul:

*Colorez **cartofi** cu **creionul** **cel** **crem**.*

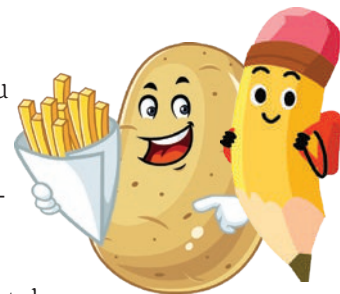
- Provoacă un coleg să rostească un enunț în care toate cuvintele să se termine cu o anumită vocală, după exemplul:

***Ce vede** **Tase** **peste** **cele** **șase** **case**?*

- Provoacă un coleg să pronunțe o propoziție în care să apară o anumită semivocală, după exemplul:

***Nea Dan** **bea** **doar** **cafea** **neagră**.*

Câștigă cel care rostește enunțul cu cele mai multe cuvinte care răspund cerinței tale.

▶▶▶ PREGĂTEȘTE-TE

1. Citește atent următorul fragment, apoi răspunde cerințelor de mai jos:

„La căderea serii trecuse huruind pe pod un tren de marfă și acum se lăsase liniște de-a lungul văii, de se auzeau numai apele Gârieimari clipocind adormite pe prund. Iar Cazimir, cantonierul, chircit lângă vatră, cu o oală mare pe genunchi, scotea din ea, cu linguroiul, fagure dulce de miere, și le întindea pe rând celor patru oaspeți ai săi, povestindu-le pățania cu ursul, de pe urma căreia se îndulceau ei acum.”

(Radu Tudoran, *Ultima poveste*)

a. Indică vocalele, semivocalele și consoanele din cuvintele: *căderea, huruind, cantonierul*.

b. Rescrie cuvintele din primul rând al textului în ordine alfabetică.

c. Transcrie două cuvinte care, citite invers, să aibă alt sens.

d. Identifică câte un cuvânt în care:

- Numărul de litere este mai mare decât numărul de sunet
- Numărul de litere este mai mic decât numărul de sunete
- Numărul de litere este egal cu numărul de sunete

▶▶▶ EXPLOREAZĂ

2. Extrage, din textul de mai sus, câte două cuvinte care să conțină:

- O vocală și o semivocală în aceeași silabă
- O vocală și două semivocale în aceeași silabă
- Două vocale alăturate în silabe diferite

3. Marchează vocalele și semivocalele în cuvintele selectate la exercițiul precedent. Observă atent poziția vocalei față de semivocală/semivocale.

▶▶▶ REȚINE!

Vocalele și semivocalele dintr-un cuvânt pot forma împreună diferite grupuri de sunete.

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală alăturate și pronunțate într-o silabă: ca-dou, iar-bă, ne-a zis.

Structura fonetică a unor diftongi (pronunțarea lor) nu este întotdeauna identică cu forma lor scrisă. Exemple:

- a) pronumele personal ea, scris ea conține diftongul ia (se pronunță ia);
- b) diftongul oa se scrie oa, dar se pronunță ua în cuvinte ca oameni, oală și oa în doare.

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale alăturate și pronunțate într-o silabă: ve-neai, aripioară, ma-iou.

- **Diftongii și triftongii** pot fi alcătuiți și din sunete ce aparțin unor cuvinte diferite: te-a văzut, ne-au zis.
- Grupurile de litere ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi, pot nota, de obicei, în funcție de context:
  - a. o consoană: ceai, ceas, geam, gheară etc.
  - b. o consoană și o vocală: cer, ger, gir, ghem, ghinion etc.
- Uneori litera **e** se rostește [ie] și notează, de fapt, un diftong: el [iel], eram [ieram], ei [iei].

Hiatul reprezintă un grup de două vocale alăturate, pronunțate în silabe diferite: al-co-ol, po-et.

Hiatul nu apare în combinația dintre o vocală și o semivocală în silaba următoare, de exemplu: pa-ie [pa- ie].

4. Stabilește numărul de litere și de sunete pentru fiecare cuvânt subliniat din textul următor:

„Bastian își dădu seama că tot timpul se uitase fix la cartea pe care o avusese în mână domnul Koreander și care acum se găsea pe fotoliul din piele. Îi era cu neputință să-și ia ochii de la ea. Avea impresia că din ea pornea un soi de forță magnetică ce-l atrăgea irezistibil.“

(Michael Ende, *Povestea fără sfârșit*)

5. Copiază în caiet tabelul de mai jos și rescrie grupurile de sunete care apar în cuvintele:

Cuvântul selectat	Diftong	Triftong	Hiat
seama			
cartea			
fotoliul			
piele			
aripioară			
impresia			
soi			

6. Precizează care dintre afirmațiile de mai jos este adevărată și care falsă.

1. Cuvântul *cercel* are șase litere și șase sunete.
2. Cuvântul *dumnealui* conține doi diftongi.
3. Cuvântul *stație* conține o semivocală.
4. Cuvântul *cei* are doar două sunete.
5. În cuvântul *biblioteca* se află un hiat.
6. Triftongul conține două vocale.

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

7. Sunetele pot exprima sentimente, stări, emoții, mai ales dacă se rostesc prelung. Numește trăirile pe care ți le sugerează acestea în enunțurile următoare:

- a) *Tiiiiiiiiiii*, ce bine îți stă cu bluza asta!
- b) *Vaaai*, ce rău îmi pare că nu mă mai vizitezi!
- c) *Ooooo*, dar ce elegant ești astăzi!
- d) *Aaaaaaa*, ce bine că ai venit!
- e) *Morrrrr* de sete! Apăăăăă!!!
- f) *Ooof*, cât mai trebuie să așteptăm până vine comanda?

8. Scrie în caiet cuvinte care să conțină:

Diftongii:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Triftongii:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Fonetică. Despărțirea în silabe

▶▶▶ JOC

FAZAN: Un elev rostește un cuvânt care începe cu litera prenumelui său. Următorul elev (în ordinea așezării în bănci) continuă jocul, rostind un cuvânt care să înceapă cu ultima silabă a cuvântului precedent. Jocul continuă, până la rostirea unui cuvânt terminat cu o silabă de la care nu se mai poate forma altul nou.

Exemplu: Alexandru spune „al-bi-nă“ → „nă-lu-că“ → „că-li-ma-ră“

▶▶▶ EXPLOREAZĂ

1. Copiază textul de mai jos în caiet și subliniază cuvintele, în funcție de numărul de silabe pe care îl conțin, folosind codul culorilor:

- Cu **roșu** – cuvintele formate dintr-o silabă;
- Cu **portocaliu** – grupul de două cuvinte care se rostesc într-o silabă;
- Cu **albastru** – cuvintele formate din două silabe;
- Cu **verde** – cuvintele formate din trei silabe;
- Cu **galben** – cuvintele formate din patru silabe;

Mă ridic eu nedumerit, măi copii, deschid ușa și-n prag pe cine credeți că văd? Chiar pe el, pe moș Martin al meu, oblojit de mine, cum v-am spus adineaori. (Radu Tudoran, *Ultima poveste*)

2. Desparte în silabe cuvintele de mai jos, observă cu atenție și apoi explică:

- în ce silabă se află consoana situată între două vocale: *acum, faguri, masă, căsuță*;
- ce se întâmplă cu două vocale aflate între două consoane: *doldora, prispă, călduț*;
- cum se face despărțirea în următoarele cuvinte care conțin două consoane între două silabe: *cablu, capră, socru, teatru*;
- cum se despart trei sau mai multe consoane aflate între două vocale: *întâmplare, îngrijit, constructor*;
- cum se face despărțirea în următoarele cuvinte care conțin trei consoane între două silabe: *sculptură, somptuos, conjuncție*;
- cum se comportă, la despărțire, două vocale aflate în hiat: *alee, vie, geografie*;
- în ce silabă se află vocala, respectiv semivocala/semivocalele din diftongi și triftongi: *citeai, soare, miere*.

▶▶▶ REȚINE

Silaba presupune un singur efort respirator și conține obligatoriu o vocală și numai una. După numărul de silabe, cuvintele pot fi: **monosilabice** (*plin, coș*) și **plurisilabice** (*co-șuri, a-ni-ver-sa-re*).

Despărțirea cuvintelor în silabe se face în funcție de felul sunetelor și de așezarea lor în cuvânt:

- O consoană** între **două vocale** se desparte trecând în silaba următoare: *ta-tă, ma-și-nă, a-xă, toa-te* etc. Tot în această regulă se încadrează și grupurile de litere ce redau un singur sunet ca: *pi-zza, u-re-che [urek'e], ke-tchup* etc.
- Două consoane** între **două vocale** se despart trecând prima consoană în prima silabă și a doua consoană în silaba următoare: *î-nal-tă, par-că* etc.
  - Excepția de la această regulă apare atunci când a doua dintre cele două consoane este **l** sau **r** și înaintea lor apar **b, c, d, f, g, h, p, t, v**. Despărțirea se face trecând ambele consoane în silaba următoare: *tea-tru, so-clu, me-tru, ri-glă* etc.

3. Trei sau mai multe consoane între două vocale se despart trecând prima consoană în prima silabă și celelalte în silaba următoare: *cin-ște*, *ab-stract*, *de-lin-cvent* etc.

• Excepție: când cele trei consoane alcătuiesc grupul *lpt*, *mpt*, *mptș*, *ncș*, *nct*, *nctș*, *ndv*, *rct*, *rtf*, *stm*, despărțirea se face trecând primele două consoane în prima silabă și cealaltă consoană în silaba următoare: *sculp-tor*, *pe-remp-to-riu*, *re-demp-ți-u-ne*, *linc-șii*, *punc-tu-al*, *func-ți-e*, *sand-vici*, *arc-tic*, *jert-fă*, *ast-ma-tic* etc.

4. Când între două vocale se află o semivocală, despărțirea se face înaintea semivocalei: *no-uă*, *vo-uă*, *le-oai-ca*, *vi-oa-ra* etc.

5. Două vocale alăturate (aflate în hiat) se despart: *al-co-ol*, *a-er* etc.

La sfârșit de rând nu se despart numele proprii (*Neacșu*, *Popescu-Gopo*), cuvintele scrise cu apostrof (*dom'le*) sau grupurile de cuvinte scrise cu cratimă (*printr-un*). Nu trebuie confundată cratima (*într-o*) cu liniuța de despărțire în silabe (*ca-să*).

▶▶▶ APLICĂ

3. Selectează, din lista cuvintelor de pe tabla din stânga, doar pe acelea care se despart în silabe prin excepția de la regula 3 (conțin un grup de trei consoane care se despart după a doua consoană). Desparte în silabe cuvintele selectate.

4. Spune în care din seriile de mai jos toate cuvintele sunt corect despărțite în silabe:

- a) tra-u-mă, su-bi-ect, bo-re-al   c) tra-u-mă, su-biect, bo-re-al
b) trau-mă, su-biect, bo-re-al   d) trau-mă, su-bi-ect, bo-real

5. Desparte în silabe cuvintele subliniate în următorul text și explică regula aplicată:

Acesta potrive focul pe vatră, mai puse un lemn deasupra – și câteva clipe, până ce flăcările se ridicară iarăși, odăia zăcu în întuneric, fiindcă serile lampa din perete nu ardea, spre a nu face risipă de gaz. De când cu războiul, găzarii treceau mai rar cu butoaiile prin sate – și casele rămâneau de multe ori pe întuneric.

(Radu Tudoran, *Ultima poveste*)

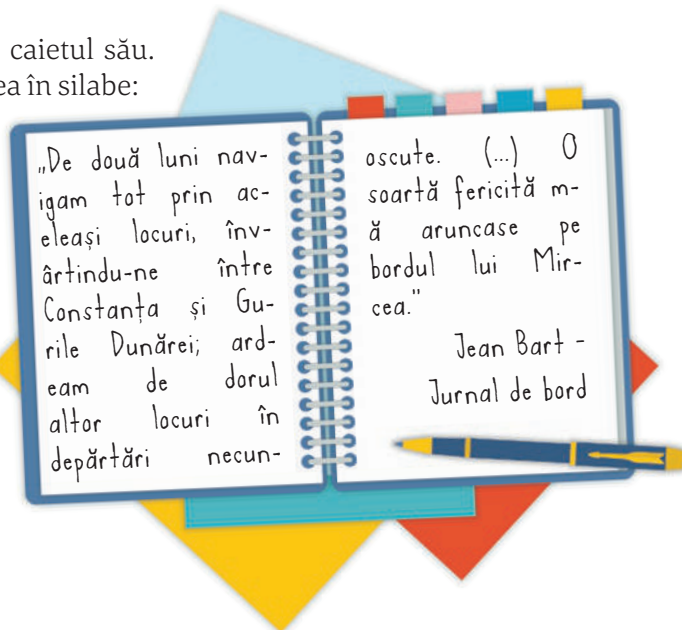
6. Un elev neatent a scris după dictare următorul text în caietul său.

Rescrie textul, corectând greșelile privitoare la despărțirea în silabe:

▶▶▶ MERGI MAI DEPARTE

7. Jocul silabelor:

- a. În grupe de trei-patru elevi, găsiți cât mai multe cuvinte care să înceapă cu următoarele silabe: *cu-*, *car-*, *spa-*, *re-*, *mă-*.
- b. Reluați exercițiul, găsind cât mai multe cuvinte care să se termine cu silabele: *-tiu-*, *-bil-*, *-al-*, *-tor-*, *-te-*.
- c. Creați cât mai multe cuvinte care să conțină, în interior, silabele: *-ba -*, *-di-*, *-lu-*, *-ne-*, *-chi-*.

Contextul de comunicare

►►► PREGĂTEȘTE-TE

1. Prezintă ce înseamnă să ridici o mână în următoarele situații:
  - când mergi pe stradă și zărești un prieten;
  - când ești la oră și cunoști răspunsul la întrebarea profesorului;
  - când nu vrei sau nu poți să deschizi un joc;

►►► EXPLOREAZĂ

2. Cunoști alte semne care au înțelesuri diferite în funcție de locul comunicării sau de identitatea participanților la comunicare? De exemplu: comunicarea răspunsului „nu” în Grecia prin scuturarea capului în jos, nu lateral.
3. Ce formule de salut folosești cu prietenii, cu profesorii și cu vecinii tăi?
4. **Joc de rol.** În echipe de câte patru elevi, discută conform indicațiilor de mai jos, alegându-ți câte un rol și adaptându-ți discursul la contextul de comunicare indicat.

Contextul de comunicare este dat de:

- locul interacțiunii;
- momentul interacțiunii;
- identitatea interlocutorilor;
- relația dintre ei;
- cunoștințele comune legate de tema discuției.

Interpretarea mesajelor depinde de context.

Grupa I: La farmacie

Discuții despre achiziția unui produs de igienă și solicitarea unor detalii
Roluri: clientul, doi farmaciști, observatorul

Grupa II: La bibliotecă

Discuții despre obținerea unui abonament și prezentarea regulilor de împrumut al cărților
Roluri: cititorul, doi bibliotecari, observatorul

Grupa III: La clubul de chitară

Discuții despre un program de învățare
Roluri: cursantul, profesorul de chitară, un fost elev al acestui club, observatorul

Grupa IV: La teatru

Discuții despre spectacolele disponibile și achiziția unui bilet
Roluri: spectatorul, un regizor, vânzătorul de bilete, observatorul

Regulile jocului:

- Alcătuiți grupe de câte patru elevi.
- Timp de pregătire: 3 minute.
- Jocul de rol: 3-4 minute.
- Observatorul nu intervine în discuții și completează fișa de observare pe caiet.
- Pentru fiecare criteriu, observatorul acordă 1 punct (satisfăcător), 2 puncte (bine) sau 3 puncte (foarte bine).
- La final, observatorul cere participanților la joc să își evalueze rolul și să-și acorde un punctaj pentru fiecare criteriu. Apoi le comunică punctajul acordat.

Fișă de observare

Criteriul	Vorbitor 1	Vorbitor 2	Vorbitor 3
- a folosit un limbaj politicos, cu formule de adresare specifice			
- a solicitat/ofert informații suficiente și clare			
- a ascultat tot ce i-au spus interlocutorii			
- nu a întrerupt interlocutorul			
- a reformulat, atunci când interlocutorul nu a înțeles			
- a avut un ton adecvat			
- a păstrat o postură a corpului care să arate interesul pentru discuție			
- a menținut contactul vizual			

ROSTUL POVEȘTILOR

• Folosește informațiile acumulate până acum pentru a rezolva cuvintele încrucișate de mai jos. Scrie în caiet răspunsurile potrivite.

Orizontal:

1. Acesta în vorbirea populară.
- 2-d. Povestitorul din narațiuni.
- 3-b. Scrie DA/ NU pentru a evalua afirmația *Cuvântul miere conține exclusiv vocale și consoane.*
- 5-c. Sensul unui cuvânt depinde de ...
6. Sugerăm sunetul oftatului prin cuvântul...
7. O vocală și o semivocală aflate în aceeași silabă alcătuiesc un...
- 9-h. Mierea primită de cantonier aparține a unui...
10. Mierea a adus-o ...
- 11-f. Antonimele au sensuri ...
12. Fiecare cuvânt are un ... propriu de bază.
14. Cu capul în poala bunicii, copilul ascultă o ...

Vertical:

- a-5. Ca parola de la telefon, limba este un ...
- a-12. Curmătura se află în partea de ... a unui munte.
- b. Răspunde în două cuvinte: folosit în construcții adecvate, cuvântul are ...
- d. Prima silabă din antologie este ...
- d-4. Sinonimul cuvântului *a se baza* este a ...
- f. Grupurile ce conțin o vocală și două semivocale aflate în aceeași silabă se numesc...
- g. Antonimul cuvântului *rumene* este ...
- h-8. Vorbă sau faptă care muștră sau ceartă pe cineva.
- j. Literatura este o ...
- j-6. Capacitatea unui cuvânt de a avea mai multe sensuri poartă numele de ...

• Citește fragmentul din *Inimă de cerneală* de Cornelia Funke și rezolvă cerințele de mai jos:

Se crăpa de ziuă, când Meggie se trezi din somn. Noaptea pălea peste câmpuri ca și cum ploaia i-ar fi spălat până la decolorare tivul rochiei. Deșteptătorul arăta aproape cinci și Meggie voi să se întoarcă pe cealaltă parte și să doarmă mai departe, când simți pe cineva în odaie. Speriată, se ridică și-l văzu pe Mo stând în fața șifonierului deschis.

— Bună dimineața! zise el, în timp ce pune în geamantan puloverul ei preferat. Îmi pare rău, e foarte devreme, dar trebuie să pornim la drum. Ce-ai zice de o cacao la micul dejun?

Meggie dădu din cap amețită de somn. Afară păsările ciripeau de parcă s-ar fi trezit de ore întregi.

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										

Mo mai aruncă încă doi pantaloni de-ai ei în geamantan, îl închise și-l duse la ușă.

— Îmbracă-te cu ceva călduros, zise. Afară e răcoare.

— Unde mergem? întrebă Meggie, dar el dispăruse deja.

Tulburată, aruncă o privire afară. [...] Meggie își trase pantalonii pe ea și se duse poticnindu-se în bucătărie. Pe coridor erau două geamantane, o geantă de voiaj și lada cu sculele lui Mo.

Tatăl ei stătea la masa din bucătărie și ungea chifle cu unt. Merinde pentru drum. Când intră în bucătărie, ridică puțin ochii și-i zâmbi, dar Meggie își dădu seama că își făcea griji. [...]

— Mo? Trebuie să plecăm din cauza... nopții trecute?

O clipă crezu că avea să-i povestească tot – indiferent ce-ar fi fost de povestit. Dar el clătină din cap.

— Prostii, nu! zise și vârî chiflele pe care le unsese cu unt într-o pungă de plastic. Mama ta avea o mătușă. Mătușa Elinor. Am fost odată la ea, când tu erai foarte mică. Locuiește lângă unul din lacurile din nordul Italiei, uit mereu care este, dar e foarte frumos acolo, iar de-aici sunt cel mult șase-șapte ore de mers cu mașina.

Nu se uita la ea în timp ce-i vorbea. [...]

— E tot atât de ciudată ca și ceilalți?

Mo mai fusese în vizită cu ea la unele rubedenii. Atât familia lui, cât și aceea a mamei lui Meggie erau, cum i se părea acesteia, răspândite peste jumătate din Europa.

Mo zâmbi.

— Puțin ciudată este, dar ai să te descurci. Are cărți cu adevărat minunate.

— Cât lipsim?

— Ar putea să dureze ceva mai mult.

Meggie bău o înghițitură de cacao. [...]

— Împachetează proviziile și ia-ți suficient de citit! strigă Mo de pe coridor.

Ca și cum n-ar fi făcut asta. Cu ani în urmă îi făcuse o ladă pentru cărțile ei preferate, pentru toate călătoriile ei, scurte și lungi, îndepărtate și nu atât de

îndepărtate. „Îți face bine să ai cărțile tale cu tine în locuri străine“, spunea Mo întotdeauna. El însuși își lua cel puțin o duzină.

Mo lăcuise lada în roșu, un roșu ca macul, floarea preferată a lui Meggie, ale cărei petale se puteau presa atât de bine între câteva pagini de carte și ale căror pistiluri imprimau pe carte un model stelar. Pe cap, Mo scrisese cu litere splendide, răsucite *Lada cu comori a lui Meggie*, iar înăuntru era căptușită cu tafta de un negru strălucitor. Din pânză nu se vedea în orice caz nimic, căci Meggie avea multe cărți preferate. Și mereu se adăuga o carte dintr-o nouă călătorie, dintr-un alt loc. „Dacă iei cu tine o carte la drum, zisese Mo, când i-o pusese pe prima în ladă, atunci se petrece ceva ciudat: cartea o să înceapă să-ți strângă amintirile. Mai târziu nu trebuie decât s-o deschizi, și ai să fii acolo unde ai citit-o prima dată. Chiar de la primele cuvinte, se vor reîntoarce toate: imaginile, mirosurile, înghețata pe care ai mâncat-o citind. Crede-mă, cărțile sunt ca hârtia de muște. De nimic nu se prind amintirile atât de bine ca de paginile tipărite.“ [...]

Un ceas mai târziu duseră totul în curte. [...]

— Dumnezeule, ce-ai împachetat aici? Cărămizi? întrebă Mo, cărând din casă lada cu cărți a lui Meggie.

— Nu spui tu mereu: cărțile trebuie să fie grele, căci în ele se află întreaga lume? răspuse Meggie – și-l făcu să rădă pentru prima oară în dimineața aceea.

▶▶▶ Literatură. Redactare. Comunicare

1. Identifică locul și timpul în care se petrece acțiunea, selectând câte o secvență ilustrativă în sprijinul răspunsului tău.
2. Numește personajele din text.
3. Menționează ce relație este între personaje.
4. Formulează un enunț în care să arăți din ce cauză se trezește Meggie.
5. Scrie un text de 30-50 de cuvinte în care să precizezi ce îi cere Mo lui Meggie în acea dimineață.
6. Formulează, în cuvinte proprii, întrebarea la care tatăl evită să dea un răspuns clar.
7. Când ajunge în bucătărie, fetița îl găsește pe Mo pregătind mâncare. În ce scop face tatăl acest lucru?
8. Scrie un text de 30-50 de cuvinte în care să prezinți motivul pentru care tatăl o sfătuiește pe Meggie să citească.
9. Ce gest face Mo pentru a o convinge pe Meggie că se va simți bine la mătușa ei, în ciuda faptului că aceasta din urmă este puțin ciudată?

10. Stabilește valoarea de adevăr a enunțurilor de mai jos.

	ADEVĂRAT	FALS
a) Tatăl a fost mereu deschis cu Meggie, spunându-i toate lucrurile care se petrec.	A	F
b) Mo și Meggie sunt niște buni cititori.	A	F
c) Meggie nu a mai întâlnit-o niciodată pe ruda pe care se pregătesc acum să o viziteze.	A	F
d) Fetița are în cufărul ei mereu aceleași cărți, pe care le citește doar în călătorii.	A	F

11. ★★ Scribe un text de 50-70 de cuvinte în care să identifiți o valoare corelată cu personajul Meggie, valorificând o secvență. Numește un alt text în care să fie exemplificată valoarea identificată de tine.

★★★ Scribe un text de 80-120 de cuvinte în care să imaginezi o posibilă continuare a fragmentului propus.

▶▶▶ Elemente de construcție a comunicării

1. Transcrie patru cuvinte ce aparțin aceluiași câmp semantic din secvența:

„Mo lăcuise lada în roșu, un roșu ca macul, floarea preferată a lui Meggie, ale cărei petale se puteau presa atât de bine între câteva pagini de carte și ale căror pistiluri imprimau pe carte un model stelar.”

★★★ 2. Lada cu comori a lui Meggie s-a răsturnat, iar cuvintele s-au amestecat. Transcrie tabelul de mai jos în caiet și ajut-o să le ordoneze:

Cuvintele date:		Diftong	Triftong	Hiat
locuiește, bău, cacao, acesteia, iei, străine, familia, bucătărie, călătorie, cartea, hârtia, întreaga, ciripeau				

În enunțul „Mo mai aruncă încă doi pantaloni de-ai ei în geamantan“ există:

- a) 5 diftongi
b) 2 diftongi și 2 triftongi
c) 3 diftongi și 1 triftong
d) 4 diftongi și 1 triftong

3. Construiește enunțuri cu omonimele cuvintelor *somn* și *muște* selectate din text.

4. ★★ Propune sinonime contextuale pentru cuvintele subliniate:

- a) „Meggie bău o înghițitură de cacao.“
b) „Cu ani în urmă îi făcuse o ladă pentru cărțile ei preferate.“
c) „Un ceas mai târziu duseră totul în curte.“
d) „Nu spui tu mereu: cărțile trebuie să fie grele (...)?“

★★★ Scribe sinonimele cuvântului *drum* din contextele de mai jos:

- a) „Îmi pare rău, e foarte devreme, dar trebuie să pornim la drum.“
b) „Tatăl ei stătea la masa din bucătărie și ungea chifle cu unt. Merinde pentru drum.“
c) Mașina lui Mo era parcată pe drumul din apropiere.
d) Multe lucruri ciudate apăruseră în drumul vieții lui Meggie.

5. Stabilește relația dintre cuvintele subliniate din secvențele de mai jos:

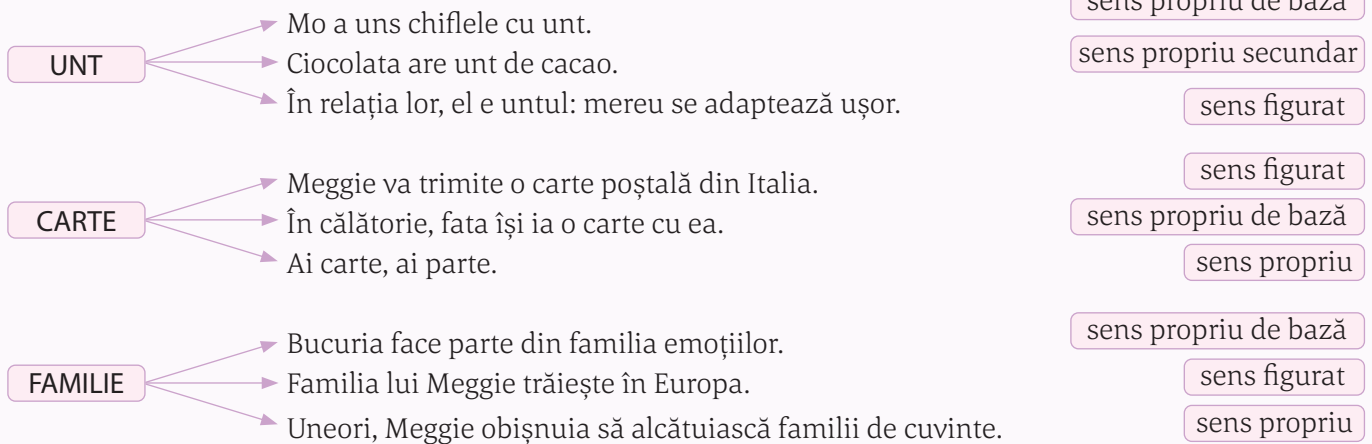
- „Îți face bine.” / „Îmi pare rău.”
- „Îmbracă-te cu ceva călduros, zise.” / „Nu se uita la ea în timp ce-i vorbea.”
- Ceasul de pe noptiera lui Meggie arăta ora cinci. / „Un ceas mai târziu duseră totul în curte”.
- „Mo mai aruncă încă doi pantaloni de-ai ei în geamantan.” / Au călătorit și în mai.
- „Ar putea să dureze ceva mai mult.” / „El însuși își lua cel puțin o duzină.”
- Mo îi desenase pe ladă un mac. / Pe lacul de lângă mătușa ei, rășuștele fac mac-mac.
- „...pentru toate călătoriile ei, scurte și lungi”.

6. Rescrie enunțurile de mai jos înlocuind verbul *a (se) îndepărta* cu câte un sinonim potrivit, selectat din caseta alăturată:

- Prin călătoriile ei, Meggie se îndepărtează foarte tare. Mo nu își mai vizita prietenii, s-a îndepărtat de toți.
- Pe vremuri, Mo conducea o librărie, dar a fost îndepărtat de director.
- Înainte de a pleca, Meggie a îndepărtat praful de pe lada cu cărți.
- Plecând în Italia, cei doi se vor îndepărta mult de acest loc.
- Meggie era tristă pentru că se îndepărta de prietenii ei.
- Când călătoreau, tatăl îi cerea să nu se îndepărteze de el.
- Meggie auzise ceva noaptea trecută și se întreba cum l-a îndepărtat Mo pe cel ce pășea prin curte.

a se izola, a concedia, a curăța,
a se distanța, a se înstrăina,
a se dezlipi, a se abate,
a se depărta, a alunga

7. Asociază enunțurile de mai jos cu sensul cu care sunt folosite cuvintele indicate:

8. Indică sensul expresiilor în care apare cuvântul *cap*:

- Meggie dădu din cap amețită de somn.
- Exercițiul a fost rezolvat cu cap.
- Băiatul mergea în capul rândului de prieteni.
- Bunica a așezat perna la capul patului.
- Acestui elev îi merge capul!
- El a pus cap la cap informațiile.
- El era capul acelei asociații.

9. Construiește enunțuri cu sensurile de mai jos ale verbului *a crăpa*, astfel încât să pui în evidență polisemantismul acestuia:

- a plesni
- a despica
- a pocni
- a sparge
- a întredeschide

- Citește fragmentul selectat din *Miruna, o poveste* de Bogdan Suceavă și apoi rezolvă toate cerințele.

Constantin Berca a primit actul de proprietate la un ceas de toamnă darnică în rod [...] Pentru noi, ai lui Berca, era ca și cum de acolo ar fi început istoria. [...]

Acum, înalt și slab, se întorsese acasă cu hârtia aceea. Constantin Berca a primit pământ pe Măgura Bătrână, un deal turtit ca o sferă gigantică, pe drumul spre satul Secături. Când s-a aflat cu actele în mână, le-a luat cu grijă și le-a pus în chimirul cel lat alături de livretul de veterar. În ziua aceea, a cumpărat de la Câmpulung, dintr-o prăvălie săsească, ca pe-o minune ce era, pendula elvețiană cu sunet de cristal, [...] pe care avea de gând s-o pună în casa cea nouă, pe care voia s-o construiască cu mâinile lui. A adus pendula cu un car al unui pădurean din Domnești, într-o zi de luni, la începutul unei săptămâni cu soare de toamnă. A stat o vreme într-o casă de lemn. [...] În hornul casei se aciuiase un viezure șchiop. Constantin Berca duse pendula în casă și o potrivi după socoteala lui, după ce căută către soare, pentru că alt ceas nu se mai afla la Valea Rea și nici că se aflase vreodată. O așează pe peretele de la răsărit [...] Constantin Berca ascultă câteva clipe ticăitul pendulei [...] apoi plăti omului cu căruța, după ce descărcă lucrurile târguite din Câmpulung.

Toate se cereau de acum orânduite. Aceasta avea să-i ia mai mult timp decât a crezut la început și, după cât ne-a spus bunicul, e o treabă care nu s-a încheiat nici până în ziua de azi. Constantin Berca tăie buruienile, repară obloanele și ușa, să nu-l prindă iarna sub cerul gol. [...]

Pe vremea aceea, veștile despre ce fac oamenii, ce spun și cum trăiesc ei se aflau din spusele Babei Fira. (...) Baba Fira umbla prin sat spunând:

— S-a procopsit al lui Berca, s-a-ntors la casa ălor bătrâni [...]. Nici n-are ce mânca. Mare minune dac-o trece iarna.

Așa crezuse și Constantin Berca atunci când și-a văzut întâia oară pământul de pe Măgura. [...] Constantin Berca făcuse până pe Măgură un ceas de drum. Era un loc dosnic, unde nimeni n-avea cale. Buruienile gigantice se ridicau cât arborii și boscheți noduroși se lua la întrecere cu mă răcinii pentru un pământ uscat, plin de bulgări și bolovani.

— E mult de-atunci, bunicule? întrebă Miruna, tăind șirul poveștii.

Bunicul socoti în minte și se încruntă aidoma tatălui său:
— O sută de ani. Dar, și dacă ar fi o mie, povestea tot la fel ar fi.

Subiectul I (60 de puncte)

1. Indică sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *Când s-a aflat cu actele în mână, le-a luat cu grijă.* **6 puncte**
2. Scrie câte un antonim pentru cuvintele subliniate în text. **6 puncte**
3. Alcătuieste câte un enunț cu sensul de bază secundar și cu sensul figurat al cuvântului *piatră*. **6 puncte**
4. Formulează câte un enunț cu omonimele cuvintelor indicate în secvențele:
Pentru noi, ai lui Berca, era ca și cum de acolo ar fi început istoria. **6 puncte**
5. Formulează un enunț cu alt sens al cuvântului *ceas* decât cel indicat în text. **6 puncte**
6. Notează litera corespunzătoare răspunsului corect:
Secvențele: *le-a luat cu grijă și obloanele de la fereastră se dădeau după cum bătea vântul* conțin:
a) 5 diftongi și 1 triftong **6 puncte**
b) 4 diftongi și 1 triftong **6 puncte**
c) 4 diftongi, 1 hiat și 1 triftong **6 puncte**
d) 3 diftongi, 1 hiat și 1 triftong **6 puncte**
7. Precizează într-un enunț cele două repere temporale conturate în text. **6 puncte**
8. Transcrie din text o secvență care conturează spațiul acțiunii. **6 puncte**
9. Transcrie o secvență care cuprinde o trăsătură fizică a lui Constantin Berca și identifică o trăsătură morală a personajului. **6 puncte**
10. Prezintă în 30-50 de cuvinte la ce se referă observația bunicului din pasajul marcat italic în text. **6 puncte**

Subiectul al II-lea (30 de puncte)

Scrie un text narativ de 100-120 de cuvinte care să constituie o posibilă continuare a fragmentului dat, ținând cont de următoarele repere: relatezi cum a depășit Constantin Berca situația lui complicată (10p); păstrezi vocea narativă la persoana a III-a (10p); respecti normele de punctuație, ortografie, așezare în pagină (10p).

Se acordă 10 puncte din oficiu.

Lectură • Textul narativ literar în proză. Momentele subiectului. Dialogul în textul literar

Redactare • Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

Interculturalitate • Obiceiuri și tradiții românești și ale altor comunități etnice

Limbă română • Verbul

Comunicare orală • Ascultare activă

Recapitulare • **Evaluare**

U2 Fețele jocului

Dragul nostru elev,

În această unitate, n-am vrea să „îți întorci fața” (să nu mai vrei să știi) de la jocuri și joacă, ci, dimpotrivă, să „intri în joc” (să participi), alături de noi, pentru că, știm bine, de aici izvorăsc învățarea și înțelepciunea.

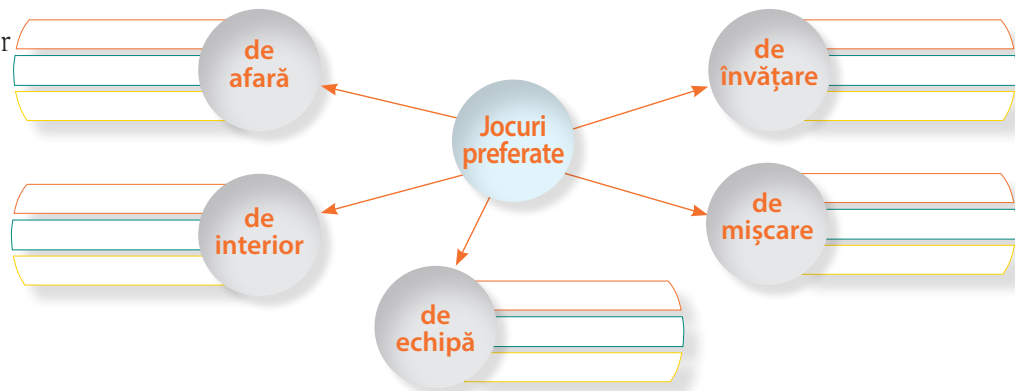
O spunem verde fățiș (deschis, direct): ai să faci față (ai să te descurci), fără îndoială, călătoriei de învățare printre cele cinci domenii de cunoaștere (lectură, redactare, interculturalitate, limbă română, comunicare orală), pentru a descoperi împreună că fața lumii nu e decât o țesătură ale cărei jocuri le poți pricepe (ale cărei intenții le poți surprinde). O „joacă de copii” (simplu), nu-i așa?!

Textul narativ literar în proză

►►► PREGĂTEȘTE-TE

1. Alcătuiți o listă a jocurilor preferate, completând, pe caiet, graficul de mai jos cu opțiunile întregii clase:

2. Împărțiți clasa în patru echipe. Fiecare echipă va formula, pe un poster, idei prin care să susțină unul dintre următoarele roluri ale jocului:

Echipa 1: Jocul ajută la îmbogățirea cunoștințelor despre lumea în care trăim.

Echipa 2: Jocul educă atenția, concentrarea și abilitățile fizice.

Echipa 3: Prin joc se dezvoltă trăsături de caracter, precum perseverența, corectitudinea, creativitatea.

Echipa 4: Jocul dezvoltă spiritul de echipă, colegialitatea, empatia.

Prezentați în fața clasei ideile echipelor.

3. Imaginează-ți că ai putea întâlni o persoană deosebită. Numește pe cine ai vrea să întâlnești, referindu-te la:

- o personalitate din istorie (un conducător, un erou);
- o personalitate din cultură (un actor, un muzician, un pictor, un scriitor etc.);
- o personalitate din sport (un campion, un antrenor, un sportiv etc.).

4. Recunoaște persoana din imagine. Faceți o listă cu informații știute despre această personalitate. Documentați-vă, folosind internetul sau enciclopedia de la biblioteca școlii, timp de 5-10 minute și adăugați în listă informații noi.

5. Pentru a înțelege și utiliza cunoștințele noi din această unitate, este nevoie să îți amintești câteva noțiuni învățate.

Completează pe caiet definițiile de mai jos, alegând noțiunile potrivite din casetele alăturate:

..... este un cuvânt sau un grup de cuvinte care reprezintă aspectul cel mai important dintr-un fragment.

..... este un enunț care cuprinde informația esențială desprinsă dintr-un fragment.

..... este un enunț care dezvoltă cu detalii ideea principală.

..... este ideea centrală dezvoltată într-un text.

..... cuprinde ideile principale, în ordinea apariției lor în text.

Tema

Planul simplu
de idei

Cuvântul-cheie

Ideea secundară

Ideea principală